

Aksent

ET MAGASIN FRA IOGT I NORGE - NR 4 - 2023

IOGT

Skogblomsten Juba 100 år

**– EN ARENA
HVOR ALLE KAN
VÆRE MED**

HEKTISK ÅR

Over 600 deltakere på IOGTs fagdager

**JOBBER FOR REDUSERT
ALKOHOLBRUK I HELE VERDEN**

Dag Rekve, seniorrådgiver i WHO

ISSN 1890-2553

9 771890 255009

04

TAKK TIL ALLE
PÅ KJØTTVEKTA!

LEDEREN

Det er lett å oppleve avmakt i møte med de stadig mer rusliberale stemmene i samfunnsdebatten. Men like lett er det å bli inspirert av at stadig flere vil være medlem av IOGT.

Denne høsten har en av organisasjonene som jobber for legalisering av narkotika brukt IOGTs medlemstall som motivasjon for å bli større. Målet deres er å få flere medlemmer enn IOGT.

Det er jo kjempemotiverende! I alle fall blir jeg både inspirert og stolt av denne kivingen fordi jeg velger å se på det på denne måten:

1. Legaliseringstilhengerne opplever IOGT som en viktig nok organisasjon i rusdebatten til at det er et mål å bli større enn oss (i alle fall i medlemstall)
2. Vi samler flere enn legaliseringsorganisasjonen. Og det er fordi vi er mange som står opp for en trygg og ansvarlig ruspolitikk med mål om at færrest mulig skal bruke narkotika og at alkoholbruken må ned.
3. Kjøttvekta teller! Det betyr faktisk noe i rusdebatten å kunne peke på mange medlemmer som er opptatt av å forebygge bruk og problemer av alkohol og narkotika.
4. Folk flest ønsker ikke lettere tilgang på narkotika verken for seg selv eller for ungene sine. Tvert imot. Vi er en viktig organisasjon for mange. Og vi må gi flere mulighet til å bli med.

I 2023 ble vi over 2700 medlemmer. Vi vokser for andre år på rad etter pandemien. Takk til hver eneste som har valgt å være med i IOGT. Takk til alle som har invitert med nye medlemmer i IOGT.

Og dere, i 2024 skal vi vise at vi ikke å lett lar oss bli slått, verken i medlemstall eller i alle de viktige alkohol- og narkotikapolitiske kampene som venter.

God nytt år!

Hanne Cecilie
Widnes
Generalsekretær
IOGT

Kulturhuset Godtemplaren

Mange avdelinger i IOGT har skrevet både 50- og 100-årsberetninger. Men ikke alle kan skyte av en på 464 sider. Nå er det ikke bare en avdeling som Torgeir Melsæter fra Ålesund har skrevet om, men et helt hus. Godtemplarnes Hus i Ålesund. Og i boken kan vi lese om både losjer, barne- og ungdomslag som har brukt huset siden 1906, da det ble bygget etter bybrannen.

Viktig sentrum

– Huset har i generasjoner vært et viktig sentrum for kulturell og samfunnsbyggende virksomhet for voksne, ungdommer og barn i Ålesund, sier forfatteren i forordet. Her drev IOGT kafé og arrangerte en mengde møter og fritidsaktiviteter. I tillegg eide ungdomslaget Symra restauranten Fjellstua på byfjellet, Aksla. Men

utgangspunktet er huset og det som skjedde her, som også er en viktig del av Ålesunds kulturhistorie. Idéen om å skrive boken kom fra en annen kjent IOGT-historiker, Eivind Hasle, som for 24 år siden oppfordret til at bygningens historie måtte nedskrives. Selv har Melsæter jobbet de siste 8 årene med å få boken på plass.

Inspireres av historien

I et intervju med Sunnmørsposten ser Melsæter fremover, og lar seg inspirere av historien. – Historiegrunnlaget er breddfullt av gode idéer. Her er så mye vi har lyst til å føre videre. Ta den varierte aftenunderholdningen, som eksempel. Huset er glimrende til sånt som kammerkonsserter, kosrant, debattmøter, foredrag og mye anna.

Torgeir Melsæter har skrevet historien til Godtemplaren.

Hvit jul i gang

Nå er Hvit jul i gang rundt om i landet. Både på stands og på sosiale medier er det mye aktivitet. Til nå er det registrert nesten 100 stands, forteller prosjektleder Mari Marthe Katt-Ugle. Kampanjen, som i sin tid ble startet opp av IOGTere i Østfold, har vært et fast innslag nå i mange år. Den oppfordrer voksne som er sammen med barn i jula til å ikke bruke alkohol under julefeiringen. Det er også den aktiviteten hvor vi samler flest frivillige til å gjøre en innsats. Enten det handler om å stå på stand, levere ut flyveblader eller gjøre en innsats i sosiale medier. I fjor var det over 13 000 som underskrev, og målet er minst like mange i 2023.

Ost og jazz i
IOGT-huset

For andre gang, og dermed er det en tradisjon, inviterte IOGT-huset i Torggata i Oslo til ostebord og jazz i oktober. Egentlig skulle det vært visesang, men siden visesangeren måtte meldte forfall i siste liten ble det Ole Magnus Storflor og Erlend Vangen Kongtorp som reddet dagen. Nesten 60 IOGT-ere, mange av de hadde vært på kick-off for formyingsprosessen tidligere på dagen, møtte opp i IOGTs lokaler.

Mona Svartås som til daglig jobber på IOGT-huset som har åpent hver dag fra 14.00 – 17.00 stod for bevertningen og flinke frivillige hjelp til med å gjøre det til en fin kveld.

Ole Magnus Storflor og Erlend Vangen Kongtorp rykket inn og spilte for IOGT-erne.

LADESTASJON FOR MESTRING OG SELVFØLELSE

I år fyller Skogblomsten Juba 100 år. En plass som har gjort en forskjell i mange barns liv.

AV HANNE-KARINE SPERRE

– Kanskje aller mest for de som ikke har funnet seg til rette andre steder, sier Grethe og Roy.

I 25 år har Grethe (66) og Roy (71) tatt seg mer tid til andre, for andres del. De traff hverandre for 47 år siden. Året er 1976. Kvinnene sloss for sine rettigheter og Norge er i ferd med å bli en stor oljenasjon.

Men det er også året for en stortingsmelding nr. 66. Om narkotikaproblemer. Samme år gjøres det første beslaget av kokain i landet, etterfulgt av at det første overdosedødsfallet blir registrert.

Rusforebygging grunnsteinen

– Rusforebygging er selve grunnsteinen i arbeidet vårt. I dagens samfunn ser vi jo at det er behov for rikelig med arenaer som er rusfrie. Gjennom det vi gjør i Skogblomsten, vil vi gi en styrke som vi håper kan gi videre styrke til at de våger å si nei til drikkepress og at de våger å gjøre ting uten å ruse seg.

– Vi ser hva teaterarbeid gjør med barn. De får to roller og blir modigere. Enkelte barn går fra å være puslete, der de ikke sier noe i plenum, til å holde show foran tilskuere, fremholder Grethe. Hun legger trykk på at det rusforebyggende ligger i bunn.

Det blir alvorstungt når Grethe leder an samtalen til økende kokainbruk blant ungdom. For det kan virke som om året 2023 har vært kokainens år.

Media forteller om kokain på toalettene på utestedene. Fredrik Solvang debatterer kokainbruken og en liten plastpose med hvitt innhold på en kjent Instagram-konto frekventerte hyppig i sosiale medier tidligere i år.

I 2022 rapporterte 4,7 prosent av unge mellom 16 og 30 år i Norge at de

har prøvd kokain én gang eller mer det siste året. Det er mer enn det dobbelte enn ti år tidligere.

– Kokain er i dag det mest brukte illegale sentralstimulerende middelet i Norge. Alkoholbruken blant ungdom har gått ned, sammen med røyking, fremholder Grethe.

– Liberale holdninger og økt tilgang til narkotika, nevner Grethe. En kombinasjon som bidrar til en ny bølge. Når kokain i tillegg er ekstremt avhengighetsskapende, er det kanskje ikke så rart at kokainbruken øker. Hun skildrer også den organiserte kriminaliteten bak kokainsalget, som også fører til vold og ødeleggelse.

Mye logistikk og tid

– I dette bildet handler det om at vi voksne må sørge for at barn og unge blir sett. At de får muligheten til å delta på aktiviteter uten å bli satt på sidelinja, supplerer Roy.

– Vi vet at manglende deltakelse i fritidsaktiviteter knyttes til uheldige konsekvenser som ensomhet, kriminalitet og rus, sier Grethe. Som utvilsomt er et ja-menneske som stiller opp sammen med ektemannen.

Å drive teater fordrer mye logistikk og tid. Siden Skogblomsten ikke har en fysisk lokale, men låner av kommunen, må rekvisitter og kostymer fraktes frem og tilbake.

Hjemmet på Lørenskog bærer preg

av hektiske dager med barnebarn. Og en katt. Deler av kostymene ligger pent brettet i noen grå esker. Langs de hvite veggene er det varia-

belt utvalg parykker, pudder og kostymer i sterke farger.

Ute har Grethe hengt et rødt pledd til tørk. Det egner seg som rekvisitt, opplyser hun.

I spisestuen ligger manus til et par forestillinger. Alt preget av at Grethe og Roy hver dag tar initiativ, setter i gang og får ting gjort.

I løpet av et år har bortimot 40 barn vært innom Skogblomstens teatergruppe. Der har de utviklet evner og vekke nysgjerrigheten. De påtar seg forskjellige roller og skaper ulike karakterer gjennom uttrykk, miming og bevegelse.

– Hvis vi regner med de som er med på vintertreff, sommerleir og andre arrangement er antallet høyere. Det er for eksempel omlag 40-50 barn med på en ukes sommerleir. På det årlige karnevalet, har det de siste årene har vært rundt 300 deltakere, oppgir Roy.

– Vi har en egen kafé for foreldre, der kan de sitte mens barna er på karneval. Vi registrerte en økning av foreldre i år.

På åpen dag var det i fjor over 600 mennesker innom og i år kom det minst 1200.

Vært med i røsla fra barndommen

Grethe beskriver å være født inn i en IOGT-familie. Hennes far, Aage Wiik, startet i Skogblomsten som 7-åring. Hun ble selv medlem som 6-åring.

– Jeg har vært i røsla hele tiden,

«Manglende deltakelse i fritidsaktiviteter knyttes til uheldige konsekvenser som ensomhet, kriminalitet og rus»

Aladdin er et av de siste stykkene Skogblomsten har satt opp.

smiler Grethe. Før hun gikk av med pensjon hadde hun jobbet 24 år i læreryrket på barnetrinnet og i 17 år som førskolelærer før det.

– Faren min ledet Skogblomsten i 44 år før meg. Han drev den alene, ved siden av verv, jobb og 4 barn, forteller Grethe. Jeg hadde begynt å engasjere meg litt, men ut av det blå, på et arrangement, presenterte han meg plutselig som leder av Skogblomsten, ler Grethe.

– Det hadde ikke engang vært drøftet, så vidt jeg vet, supplerer Roy.

Som 10-åring kom Roy inn i organisasjonen. 71-åringen omtaler seg selv som «blad-mann». Han har i en årrekke jobbet med utforming og produksjon i Dagbladet. En erfaring som er godt å ha med når diverse trykksaker skal utarbeides for teaterforestillinger.

Selv om Grethe ble tatt på sengen og var noe uforberedt, grep hun den gang like fullt stafettpippen sammen med Roy. Medlemstallene var på vei ned, men det snudde da de begynte med teater.

– Nå har vi venteliste, smiler Grethe før hun utdyper.

– Far kom over et stykke, «Martin går på trynet», laget av Norsk Avholdsforbund. Det var en pakke med ferdig manus, kostymer og musikk på CD.

Grethe Wiik og Roy Hagen har ledet Juba skogblomsten de siste 25 årene.

Promenaden AS

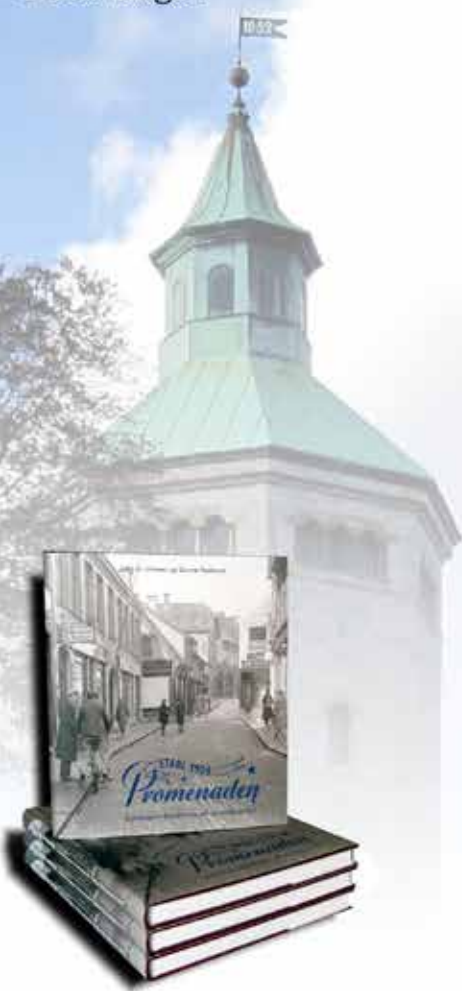
Promenaden AS ble etablert i 1909 og drev restaurant i Kirkegaten 20 i Stavanger.

Restaurantdriften opphørte i åttiårene, men selskapet fortsatte virksomheten som eiendomsselskap.

Promenaden AS eier tre forretningsbygg i Stavanger sentrum. Disse leies ut til butikker og kontorer.

En betydelig andel av overskuddet deles årlig ut til organisasjoner og institusjoner som arbeider mot rus, særlig blant ungdom.

Selskapet har gitt ut flere bøker om avholdsbevegelsens virksomhet i Stavanger.

Selskapets medarbeidere i restaurantlokalet tidlig på nittenhundretallet

FOTO: Hilde Liljedord

Så satt vi inn en annonse i lokalavisen og spurte om noen ville være med i teaterarbeid.

– Responsen var overveldende!

Det er p.t. 82 medlemmer i Skogblomsten, hvorav 27 er i med i teatergruppa. Sammen har de sørget for 2 ulike teaterforestillinger i Skogblomsten Juba det siste året. 2 og 6 ganger. Forestillingene henter de fra blant annet Alf Prøysen, Astrid Lindgren og Thorbjørn Egner.

– Vi har også satt opp stykker som «Annie get your gun», «Aladdin» og «Jungelboken», supplerer Roy.

I 2021 fikk ekteparet Lørenskog kommunes Frivillighets-pris. Skogblomsten fikk kulturprisen i 2002. De kjenner begge på at de bidrar med aktivitets-tilbud og glede i lokalsamfunnet.

Skogblomsten har fått et positivt omdømme.

Skaper toleranse med teater

– Vi har ikke audition. Her skal ungene få prøve seg, sier Grethe. Hun erfarer at barn har fått mye styrke gjennom teaterarbeid.

Grethe og Roy har på en naturlig måte fått fram at ingen trenger å være utenfor, aller minst på teaterscenen. Ved å vise at teaterscenen er for alle, har de vært til inspirasjon for andre og derfra bidratt til mer mangfold.

– Hos oss er det en god blanding med barn fra flere kulturer. Både gutter og jenter i ulik alder med en gjennomsnittsalder på 12 år, opplyser Grethe.

– Vi driver jo inkludering. Da snakker vi ikke bare om flyktninger, men også forskjellige mennesketyper. Målet vårt er ikke å skape verdensmestre eller drive fram talenter, selv om det naturligvis er morsomt å se at noen fortsetter med teaterarbeid. Dette skal være en arena hvor alle kan være med og at alle skal kjenne at dette skaper vi sammen.

Det kommer stadige henvendelser fra foreldre til barn som ikke finner seg til rette, de trives ikke og føler seg utenfor fellesskapet. Men hos Skogblomsten har de funnet sin vei.

– Tilbakemeldinger forteller ofte om barn som opplever å ha kommet inn i noe. De kjenner på samhold og tilhørighet, smiler hun.

– Et mangfoldig samfunn mener jeg kjennetegnes av at alles erfaringer verdsettes. Et sted alle blir sett, der målet ikke er at alle skal nå opp til en fastsatt norm, men der det finnes ulike måter å leve livet sitt på, legger Roy til.

– Se til fotballen for eksempel, der

I løpet av jubileumsåret har Skogblomsten hatt en rekke aktiviteter og utgitt et eget jubileumsmagasin.

skiller man ut unger ut altfor tidlig. Det er A og B lag, noe som også splitter venner, utdypes det.

– Vi vet jo selv hvor sårbare de prosessene er. Å bli stående utenfor er vondt og vi voksne har et ansvar for å se til at alle kommer med, sier Grethe i det hun gir kaffekoppene påfyll. Hun viser til en uttalelse fra Vidar Bø: «Kast reservebenkene».

Bø ble for noen år siden kåret til Årets ildsjel på Idrettsgallaen etter 40 års utrettelig og frivillig innsats. Han er særskilt opptatt av inkludering. Bø er i dag leder av IOGT Lørenskog.

Må skapes flere rusfrie arenaer

Utenfor sprekker skylaget opp og sola titter frem etter en grå og våt uke. Grethe og Roy gjør seg klar til å hente barnebarn, før Roy skal i gang med søknader til støtteordninger. Han oppgir at det er en del arbeid med dette, med ulike krav til søknad og rapportering, det er derfor viktig å sette seg inn i hva som kreves.

Det kommer tydelig frem at forebyg-

gerne Grethe og Roy, ønsker seg flere rusfrie arenaer for barn og unge.

– Rusfrie arenaer er primærforebyggende tiltak. Forebygging handler ikke bare om å få unge til å si nei til rusmidler, men om å bygge trygge og gode lokalsamfunn og skape en kultur for å ta rusfrie valg.

Men de klarer ikke den jobben alene.

– Det må skapes flere attraktive rusfrie arenaer, møtepunkt og aktiviteter for barn og unge. «Drop-in»-tilbud og lavterskel tilbud som er lett tilgjengelig og åpent på kveldstid, ber Roy.

– Dessuten er det uheldig at enkelte idrettslag ikke har god kultur på rusfrihet. Voksne bør fremstå som gode forbilder og i dette ikke drikke alkohol under samvær med barn og unge. Det samme gjelder foresatte som er med på reise i regi av idrettslag eller skoleturer, skyter Grethe inn.

I Skogblomsten er alle arrangementer rusfrie. Det skaper trygghet og er rusforebyggende i seg selv.

Faglig rådgiver i Sterk&klar, Arne Klyve, har vært med på mange av fagdagene.

Christopher Larsen åpner fagdagen i Bergen under landsmøtet.

GODT BESØKTE FAGDAGER

IOGT avsluttet et hektisk år med fagdager både i prosjektet Trygg ungdomstid og Sterk&klar med fagdag i Tromsø 9. november.

AV JAN TORE EVENSEN

Til sammen har vi møtt litt over 600 engasjerte deltakere på fagdager og seminarer rundt om i landet. Hovedvekten av deltakerne i Tromsø jobbet daglig med barn og ungdom, blant annet i utekontakten, som sykepleiere og helse-sykepleiere, lærere, miljøterapeuter, og i politiet, og det var også to representanter fra Ungdomsrådet tilstede. Vi ble loset trygt igjennom dagen av konferansier Paul Henrik Kielland fra Tromsø IOGT.

Fagdager 10 steder

- Tidligere i år har det blitt holdt fagdager i Sarpsborg, Oslo, Kristiansand, Volda, Molde, Førde, Drammen og Bodø, forteller politisk rådgiver i IOGT, Svend Arne Hokstad. – Det ble også holdt et seminar i Bergen i forbindelse med landsmøtet.

- Alle steder har vi opplevd stor interesse for temaene vi tar opp – hvordan vi kan forebygge at ungdom skades av rusmidler. Hokstad som har stått for planlegging og ledelse av dagene mener de har vært en god mulighet for IOGT å presentere sine løsninger. Representanter fra kommunene, politiet og forskere har også bidratt med

sin vinkling på temaet. – En rød tråd i mange av innleggene på disse fagdagene har vært viktigheten av foreldrene og skolen som de viktigste forebyggerne. Gode rollemodeller og eksempler til etterfølgelse er vesentlig. For at det skal være lett for ungdommen å ta rusfrie valg, må det være attraktive, relevante og tilrettelagte arenaer som de kan bli inkludert i. Her er det viktig at både kommunene og frivilligheten er med, sier han.

Stort publikum

På fagdagen i Førde møtte 60 engasjerte deltakere i Festsalen i Førdehuset. Blant deltakerne var helse- og skolepersonell særlig godt representert, men også politikere og kommuneadministrasjon stilte sterkt. Både fra innledersiden og fra salen kom det meget tydelig fram at tematikken i fagseminaret skapte stor begeistring og entusiasme.

Fagseminarene i Volda og Molde gikk for et stort publikum på begge steder. I Lille-auditorium på Høgskulen i Volda var det tilnærmet full sal. Dette på tross av at det startet midt i middags-tida og pågikk til langt ut over kvelden. To dager seinere ble fagseminaret gjen-

nomført i Træffsalen i Molde. I Volda orienterte ordfører Sølvi Dimmen om kommunens forebyggingspolitikk og viktigheten av å prioritere risikoreduserende og forebyggende tiltak for barn og unge. «Forebyggingskroner forrenter seg godt!» var hennes budskap. Hun uttrykte stor bekymring over at unge med åpenbare utfordringer ikke blir godt nok fulgt opp.

Fagseminaret i Bergen gikk for fullt hus i Olav Hauges sal på Litteraturhuset i forbindelse med landsmøtet i sommer. I nydelig sommervær lå forholdene godt til rette for et viktig fagseminar i regi av IOGT i Norge. Lokale politikere, fagpersoner samt engasjerte foreldre og andre voksenpersoner fylte lokalet mer eller mindre til bristepunktet.

Politiet tilstede

En av deltakerne på dette seminaret var Politisjef for Stor-Bergen, Morten Ørn, som holdt en grundig gjennomgang av de politisk-juridiske utviklingsretningene innen rusmiddelperspektivene siden 1950-tallet. Fra å være et helse-spørsmål mellom lege og pasient, via et kriminalpolitisk spor, til å se problemstillingen som et misbrukerproblem til et filosofisk skadereduksjonssper-

Politisk rådgiver Svend Arne Hokstad og prosjektleder for Intro, Jevi Majid, ledet fagdagen i Førde.

Nesten 160 deltakere på fagdagen til Sterk&klar på Sola.

Ordfører i Oslo, Marianne Borgen, åpnet fagdagen i Oslo.

«En rød tråd i mange av innleggene på disse fagdagene har vært viktigheten av foreldrene og skolen som de viktigste forebyggerne»

pektiv. Han beskrev deretter den rettslige utviklingen og pekte på at vi nå står i en situasjon hvor politiets tradisjonelle avdekkingsrolle er svekket. Han pekte på viktigheten av at alle tiltak for avdekking og oppfølging, både med hensyn til tvangsmidler og frivillige midler, bør utnyttes.

Politiet har ellers vært til stede på alle fagdagene og gitt verdifulle innblikk i deres arbeidshverdag, som har endret seg en god del de siste årene etter at Riksadvokaten presiserte at politiet ikke kan bruke en del av de virkemidlene som de gjorde tidligere. Et resultat av dette er at antallet narkotikasaker har gått kraftig ned.

Et annet fast innslag har vært faglig rådgiver i Sterk&klar, Arne Klyve. Hans budskap har vært at foreldre og besteforeldre er den største uforløste ressursen med hensyn til rusmiddelforebygging og en rekke andre problemer. Barns holdninger og atferd formes i stor grad i hjemmet. Foreldre har derfor stor betydning som forbilder. Kunnskapsbaserte opplæringsprogrammer, som Sterk&Klar, er svært viktige for å mobilisere og styrke foreldreressursene.

Stor interesse for Sterk&klar

- Interessen for fagdagen til Sterk&Klar i år var så stor at vi måtte stenge påmeldingssiden da vi nådde drøyt 150 påmeldte, forteller prosjektleder i Sterk&klar, Sigrun Stenersen Espe.

- Den 18. september fylte vi storsalen

på Sola Strand Hotell med lærere, skoleledere, SLT-koordinatorer, utekontakter, politi, ungdomsledere og andre som jobber med ungdom eller er ledere for noen som jobber med ungdom. Til sammen var rundt 170 deltakere til stede. HR-rådgiver i IOGT, Christoffer Larsen, ønsket velkommen ved å be alle hilse på noen de ikke kjente, og loset deltakerne trygt gjennom dagen som konferansier. Deretter fortalte Stenersen Espe, om hvordan foreldreprogrammet er bygd opp og hvorfor foreldrene er så viktige i det forebyggende arbeidet. Leder for Sterk&Klar Intro, Jevi Majid, informerte om foredragene som er tilpasset foreldre med minoritetsbakgrunn og tilhørerne fikk anledning til å strekke på beina gjennom en påstandsovelse som viser hvor vanskelig det kan være å stå imot andres meninger.

Foreldre blir «advokater» for barna

Psykologspesialist og forfatter Kirsten Resaland fylte halvannen time frem til lunsj med et svært engasjerende foredrag om «Ungdomstiden- på godt og vondt» og hvordan voksne kan kommunisere godt med ungdom. Kirsten, som også er rådgiver i Sterk&klar, har skrevet boken «Helt ærlig», en ærlig bok til ungdom om ungdomstiden og psykisk helse, og er aktuell med ny bok «Snakk til meg!» til foreldre og alle som jobber med ungdom i februar 2024. Kirsten beskrev en foreldregenerasjon av i dag som strever med å tåle at barna har det vondt og

som dermed i litt for stor grad opptre som «advokater» for barna sine og fratar dem muligheten til å øve på å håndtere normale følelser, som å kunne ta selvkritikk, kjenne flauhet, tristhet, nervøsitet eller skuffelse. Dette gjør at mange barn og unge strever med å håndtere normale følelser, og dette er noe av det viktigste vi voksne kan lære dem.

Tilstede på seminaret var også Åsa Ingrid Sjøgren som presenterte Korus Stavanger sitt program «Kjentmann» for lærere i skolen, som skal hjelpe lærere å snakke med ungdom de mistenker bruker rusmidler, og Marie Lisette Steinskog som er foredragsholder for Barnevakten som holdt foredrag om «Ung på nett». Dette er også et tema vi tar opp på foreldretreff i Sterk&Klar. Steinskog understreket at mens vi tidligere hadde man en lokal barndom som stort sett var begrenset til nærmiljøet. I dag har barn en global barndom der hele verden er tilgjengelig gjennom internett.

Vi avsluttet dagen med et foredrag av psykologspesialist og forfatter Nadia Ansar som snakket om «Å møte den unges emosjonelle behov». Nadia Ansar har nettopp gitt ut boken «Min skam» om sin egen historie.

Grunnlegger av
Medvandrerne,
Are Lerstein.

– Å VÆRE MEDVANDRER ER Å BIDRA MED SEG SJØL

På turer med Medvandrerne har alle oppgaver og ansvar og alle stiller på lik linje. På kvelden, rundt bålet, omslutta av fellesskap, sitter historiene fra eget liv litt løsere enn ellers.

AV SIDSEL SKOTLAND

Stiftelsen Medvandrerne er ikke en organisasjon en er medlem av. Det finnes ingen innrulleringssystemer, det er ingen medlemskontingent, og alle turene er gratis.

– Vi er aktive på sosiale medier, og folk tar kontakt når det er turer de har lyst til å være med på. Noen blir med fordi de har hørt om oss eller kjenner noen som har vært med før. Det er mange som er med ofte, forteller grunnlegger Are Lerstein.

– Å være medvandrer er å bidra med seg sjøl. Alle har oppgaver på turene, og alle stiller på lik linje. Det er et ansvarlig fellesskap der alle tar ansvar på sin måte. For Lerstein er dette viktig. Han er opptatt av recovery og salutogenese altså det som fremmer fysisk og psykisk helse, mestring og velvære. Da

er ansvar og jevnbyrdighet viktig. – Vi har ikke fokus på at folk skal bli rusfrie, men på at de skal ha gode liv – men alle aktivitetene våre skal være rusfrie. Det har skjedd at folk har rusa seg. Men det ligger i en rusavhengig sin natur. De blir da bortvist på en god måte, og blir ønska velkommen tilbake en annen gang. Vi har sett at sjøl såkalt «behandlingsresistente» og «håpløse» har klart å sette beina under seg og utvikle seg ved hjelp av Medvandrerne og naturen.

Med naturen som metode

Helt fra Are Lerstein var guttunge har naturen gitt han fred og indre ro. Den har gitt han energi til å forholde seg til andre og til seg sjøl, og til slutt var det den som klarte å trekke han ut av et destruktivt liv med rus og krimina-

litet – et liv på kjøret i nesten 30 år. For Lerstein var det behandlingstiltaket «Veien Ut» som ble svaret (Veienut.no) – og som også dermed ble utgangspunktet til det som skulle bli Medvandrerne. Både for Veien Ut og for Medvandrerne er naturen selve metoden.

Det var i 2015. De henta han i fengslet, og tok han med på en tre måneders ekspedisjon. Først i en og en halv måned med sekk, telt og sovepose gjennom norsk natur, og så med seilbåt over Barentshavet og opp til arktiske strøk. Åtte likesinnede på ekspedisjon pluss et team på tre-fire stykker med ei tilbaketrukket rushistorie. Det er trangt på en seilbåt. Man kommer tett på hverandre, må bare holde hverandre ut. Det er ingen rusmidler å flykte inn i og ingen fysiske fluktmuligheter. Det eneste

alternativet til å jobbe med seg sjøl er å hoppe i Barentshavet – der overlever du i tre minutter. Ingen valgte den løsningen...

– Etter den turen tok jeg skikkelig grep, forteller Lerstein som snart fyller 49 år og omtaler seg sjøl som en «gammel narkis». Han ble tiltrukket av rusmiljøet tidlig i tenåra og fikk en identitet der. Har vært bostedsløs, vært inn og ut av fengsel, vært innom et hav av behandlingsinstanser, og var en av de første i Lar, den gang det het Mario. Temmelig bereist i behandlingssystemet altså, og han veit mye om hva som ikke funker.

Det var alltid i forbindelse med overgangen til livet etter behandlinga det rakna igjen for han. Men altså – på ekspedisjon med Veien Ut, langt vekk fra det urbane kaoset og støyen, fikk han samla seg, tatt grep om livet og staka ut ei retning han siden har holdt seg til, naturen som metode, for egen og andres livskvalitets skyld.

Skapte sitt eget ettervern

– Å bygge opp Medvandrerne var for meg å skape mitt eget ettervern. Det begynte i det små og veldig lokalt i 2016. Da starta jeg turgrupper med utgangspunkt i Grindestua – en rusfri møteplass i Asker. Det var lett å få tak i folk som trengte å fylle dagene.

Etter hvert skjønte han at den gamle drømmen han hadde om å få med seg gamle røvere ut i villmarka – og helst til Rondane – kunne gå i oppfyllelse.

Han satte i gang en stor aktivitet på sosiale medier, særlig Facebook, med info om prosjektet og etterlysninger etter noen rause der ute som ville bidra.

– Vi fikk utstyret på plass, men sjøl kjøpte jeg de tolv første teltene av trygdami, forteller han. Og høsten 2017

traska 14 mennesker med ganske store utfordringer i bagasjen, avgårde over Rondane. Med på turen hadde de også med en sjukepleier og andre folk med ulik kompetanse.

Dette var den første store turen.

Det at dette i det heletatt gikk, og hva det faktisk gjorde med de folka som var med, sa Lerstein at dette måtte bli til noe større. Så etter Rondaneturen ble det nedsatt et interimstyre og Foreningen Medvandrerne ble etablert under

mottoet: Mestring, mening og relasjoner. Formålet skulle være å tilby motivasjonsturer så folk som sliter med rus- og psykiskhelseutfordringer kan finne sin egen form for motivasjon til videre endring. I 2022 ble foreninga omgjort til stiftelse.

Og det skulle fort balle på seg. Nå er det åtte lokallag rundt i landet: i Bergen, Skien, Asker, Drammen, Modum, Hallingdal, Oslo og i Stavanger, men den ligger fortida litt brakk.

Et tilbud for alle

Medvandrerne er et tilbud for alle – folk med psykiskhelseutfordringer, folk med ruslidelser, pårørende og folk uten noen spesielle utfordringer i det heletatt, men som bare liker å gå tur sammen med andre. Den profilen er en del av avstigmatiseringsarbeidet som også er viktig for denne stiftelsen.

Stiftelsen arrangerer ulike type turer: ukentlige lokallagsturer som vanligvis er dagsturer, men flere ganger i året også langhelgturer med telt og sovepose. Og så er det de store motivasjonsturene som går over ti dager med 20 personer inkludert lederteam på tre personer, og noen ganger folk med ekspedisjonskompetanse, sjukepleier og sosionom – alle likestilt med resten av gruppa.

Om kveldene er det bålprat. Da er det lett å dele historia si med de andre. Det blir det mange gode samtaler av.

Må lære å tåle ubehag

Men er det ikke noen som har blitt knekt av de tøffeste turene – noen som har mista motet eller trukket seg?

– Aldri! sier Lerstein.

– Det kan være hardt og krevende, men ingen har knekt. Vi tilpasser turene etter gruppa, understreker han.

– Men det er viktig å lære å håndtere ubehag og vondter. Det er noe forbanna tull å stryke folk med håra – det ligger mye vekst i å mestre. Folk er ressurser – også rusavhengige. Da jeg erkjente og følte at jeg jo faktisk sjøl er natur, så falt alt seg helt naturlig. Jeg forsto at jeg var rusta til å stå i motstand og de utfordringene hverdagen bøy på. Å håndtere ubehag styrka meg.

Også er det det samfunnsmessige arbeidet – det er viktig for Medvan-

drerne. Og særlig samarbeidet med Framtidshavet og andre miljøorganisasjoner betyr mye. Sammen med dem har de blant annet rydda plast fra havet.

– Det samarbeidet lærer oss masse om naturen, og vi ønsker jo å bidra til å ta vare på denne naturen som vi bruker så aktivt.

Medvandrerne har også helt sia 2018 hatt en samarbeidskontrakt med Femundløpet. I flere år har de hatt totalansvar for sjekkpunkt Tufsingdal. Det vil si at de har ansvar for administrering, forpleining og alle fasiliteter som hører til et sjekkpunkt. De har også bidratt på sjekkpunkt Søvollen i Rendalen.

– På det meste har vi vært 74 medvandrere som har bidratt på Femundløpet. Dette gir folk kjempevekst. Her får vi virkelig oppleve at vi bidrar tilbake til samfunnet, og får kjenne på egenverdi.

Ønsker seg bedre vilkår

Økonomien er ei utfordring for mange frivillige organisasjoner – men kanskje enda litt større for Medvandrerne enn for mange andre. Turutstyr og turmat får de fra Hellsport, Brynje, og Real turmat etter faste avtaler, mot å være ambasadøren deres. De har også fått økonomiske tilskudd fra Gjensidigestiftelsen, Stiftelsen Petter Uteligger og andre samarbeidende rause givere.

Men det ligger mye arbeid i å skaffe disse pengene, i å skaffe samarbeidspartnere, og i å planlegge og arrangere turer. Og Medvandrerne har ingen statlig støtte å betale ansatte med – alt arbeidet er 100 prosent frivillig, og Lerstein og de andre lederne gjør alt arbeidet gratis ved siden av fulle jobber, som de må ha for å leve. Det gir ikke mye tid til overs for familieliv eller annet liv.

– Dette er veldig krevende, forteller Are Lerstein, som sjøl jobber ved Etat for psykisk helse og rustjenester i Bergen kommune, og har en samboer med to små jenter som han gjerne skulle vært mer sammen med. I tillegg er han midt i et ettårig studium i friluft- og uterehabilitering. Fra før har han videreutdanning i rus og psykisk helse.

– Målet vårt er å få på plass 10 årsverk. Vi jobber aktivt med å styrke oss administrativt og jobber for et stabilt fundament både økonomisk og strategisk og med kompetanseutvikling for å kvalitetssikre tjenestene våre i framtida.

«Det er noe forbanna tull å stryke folk med håra – det ligger mye vekst i å mestre»

ARE LERSTEIN

Subodh Shrestha i CWIN Nepal foran den barnpsykiatriske klinikken FORUT har finansiert med støtte fra mange ulike samarbeidspartnere og faddere i Norge.

ET TALL – ET BARN – EN FRAMTID

Det er lavt skydekke over Katmandu, og FORUT sitter på et møterom på den barnpsykiatriske klinikken på Kanti Childrens Hospital. Det er tid for tall, selv om alt handler om enkeltbarn, mødre og fedre som kommer hit fordi noe er grunnleggende galt.

AV INGVAR MIDTHUN, FORUT

Trenger vi virkelig dette?

Spørsmålet ble stilt på et offentlig kontor i 2008, da Dr Arun Kunwar for første gang sa at Nepal trengte en psykiatrisk klinikk for barn.

– Det fantes ikke noen egen helsehjelp for psykisk syke barn, de ble sendt til voksenavdelinger eller stengt inne hjemme, forteller Arun da vi møter han.

Han hadde påbegynt en langdistanse av et arbeid, som landets eneste barnpsykiater. FORUT og vår partnerorganisasjon CWIN kom i kontakt med Arun noen år senere. Sammen påbegynte vi arbeidet med landets første barnpsykiatriske klinikk.

FORUT-faddere setter igang

Med økte inntekter fra gamle og nye FORUT-faddere ble klinikken ferdigstilt, som et av de virkelig store satsingene i regi av FORUT. Sammen med Norsk psykiatrisk forening kunne vi realisere Aruns ambisjoner om et helt nytt behandlingstilbud til noen av de mest sårbare barna i Nepal. De som satt skremt i voksenpsykiatrien, eller bak låste dører i leiligheter og landsbyer.

Dette nye tilbudet hjalp 600 barn i oppstartsåret 2015. I 2023 passerer klinikken 12.000 behandlede barn.

Store behov, større satsing

Det er grunn til å anerkjenne verdien av den hjelpen 12.000 barn og deres fami-

lier har fått og får på klinikken. Men dette arbeidet skal også videre. Denne klinikken skal med støtte fra FORUT nå fram til mange flere barn på ulike måter. Stadig kommer nye ansatte til klinikken, og stadig tas det nye steg.

– Vi kan ikke tenke at alle skal komme hit, sier Arun Kunwar.

Han forteller om igangsettingen av et telemedisinsk tilbud, og om produksjonen av opplæringsprogrammer og manualer for helsepersonell spredt ut over hele Nepal. – Vi har allerede laget en rekke faglige opplegg som nå er i bruk over hele landet, og som nå bidrar til at psykisk syke barn får mer og bedre helsehjelp. Over 120 helsearbeidere og 600 lærere har vært igjennom en grunnopplæring som sørger for at flere barn får den hjelpa de trenger, og dette er opplæring som også støttes av verdens helseorganisasjon, WHO.

Avgjørende for gode liv

En av de som er imponert over arbeidet som skjer på klinikken er styremedlem i FORUT, og tidligere president i Legeforeningen, Geir Riise. – God psykisk helse er en avgjørende grunnforutsetning for gode liv. Derfor er satsingen på et psykisk helsetilbud i Nepal så viktig, fordi det legges grunnlaget for å få til positive endringer i samfunnet. Nepal har en ung befolkning, og behovet for psykisk helsehjelp til barn og unge er stort i et land som ikke hadde noe slikt tilbud for få år siden. Verden kan forandres, og tilbudet FORUT har finansiert gjennom klinikken i Katmandu er et godt eksempel på det.

– Jeg har blitt slått av hvor mye FORUT og våre samarbeidspartnere får til med små ressurser, avslutter han.

– Her viser rett og slett FORUT vei på et viktig område.

Jordskjelvkatastrofen som et veiskille

Nepal ble rammet av et katastrofalt

jordskjelv i april 2015. Flere enn 7.000 mennesker i Katmandudalen døde, og flere tusen bygninger kollapset. Tusenvis av barn og unge fikk hus, skoler og egne liv lagt i grus.

Sorg, fortvilelse og fattigdom forsterket helsekrisene og utviklingen av depresjoner, hysteri og psykisk sykdom. I et land der 42% av innbyggerne er under 18 år ble manglene i helsetilbudet åpenbare.

– Dette ble en øyeåpner for for myndighetene. Nå er vi enige om at Nepal trenger en satsing på psykisk helsehjelp for barn og unge, forteller Arun Kunwar og hans team på klinikken i Katmandu.

Veien videre

Høsten 2023 er det full fart på poliklinikken i Katmandu. Sengeposten i andre etasje er forsinket av faglige og administrative grunner, men åpner mest sannsynlig om få uker.

Dr Arun Kunwar har lange og intense dager, men ser også framover mot nye satsinger i nært samarbeid med sentrale og lokale myndigheter.

– Vi må ha på plass egne nasjonale utdanningsløp, slik at vi får utdannet flere som kan utvikle framtidens psykiske helsetilbud for barn og unge, sier Arun.

– Vi må fortsette utbyggingen av telemedisin fordi dette landet er så preget av spredt bosetting og lange avstander i vanskelige tilgjengelige fjellområder.

FORUT fortsetter

I tillegg til det som allerede er gjort, trenger Nepal en stor satsing på forebygging og lavterskel helseinnsats på skoler og i lokalsamfunn over hele landet.

Psykisk sykdom er fortsatt noe mange forbinder med skam og stigmatisering, men mye er heldigvis i endring.

FORUT og CWIN ser at mye er gjort på dette området på få år, og vi ser at arbeidet vekker internasjonal anerkjennelse. Høsten 2023 åpner en ny avdeling for ungdomspsykiatri med støtte fra Norge, og flere planer for mer innsats er igang.

Det handler om rapporteringer og tall på antall barn og unge behandlet, og det handler om budsjetter og søknader om støtte til arbeidet i Nepal, i Norge og internasjonalt.

Men først og fremst handler det som alltid om hvert barn hjulpet. Hvert barn og hver familie satt i stand til å komme ut av sykdom, stigma og skam. Det er slik vi bygger bærekraftig utvikling for enkeltbarn og hele samfunn.

Gjør inntrykk

Nestleder i FORUT, Mirjeta Emini, er også imponert over arbeidet som skjer i Nepal. Hun besøkte landet tidligere i høst. – CWINs arbeid er grundig og systematisk, understreker hun.

– Det er et imponerende apparat som står klar til å bistå og hjelpe de mest sårbare i blant oss; barn og unge som er blitt utsatt for ulike former for overgrep. Verdier som menneskerettigheter, likeverd og likestilling gjennom-syrer alle sider ved CWIN sitt arbeid.

– Evnen til å se hvert

enkelt barn og dets behov, selv om arbeidsoppgavene er mange og ressursene knappe, er noe som har gjort inntrykk på meg.

«Nå er vi enige om at Nepal trenger en satsing på psykisk helsehjelp for barn og unge»

ARUN KUNWAR

Generalsekretær i Norsk
Narkotikaforebyggende
Forening, Oddgeir Høyekvam, på
stand for prosjektet «Bry deg»,
som foreningen driver.

NARKOVOKTEREN

— Dersom det gjøres nok forebyggende arbeid, med virkningsfulle initiativer blant ungdom, tror jeg også færre ønsker å bli forbrukere av et produkt som sprer så mye død og elendighet.

AV HANNE-KARINE SPERRE

Generalsekretæren i Norsk Narkotikaforebyggende Forening (NNF), Oddgeir Høyekvam, er bekymret for at unge er overlatt til seg selv.

Han er sammen med sine medlemmer narkotikaens vaktbikkje. Et nødvendig onde i et samfunn som på flere måter preges av narkotikabruk. 2023 har så langt vært kokainens år i Norge.

Betydelig erfaring

Høyekvam har reist fra by til by i foreningsarbeid. Hørt og sett hvordan de jobber med forebygging av narkotika.

Som politimann har han møtt de fleste av byens skjebner. Alt fra villmenn til voldsglade tenåringer og barn som vokser opp i alvorlig omsorgssvikt. Rus er ofte en stor del av bildet.

Det er vår i 2001. Høyekvam er nyutdannet politimann og skal ta fatt på de varierte oppgavene i et av landets distrikter, den gang Rogaland politidistrikt, nå Sør-Vest politidistrikt. Det å håndtere småkriminelle, alvorlige forbrytelser og tragiske hendelser, er vanlig.

— Jeg har sett hva både alkohol og narkotika har gjort med familier. Selv har jeg jo skrevet mange bekymringsmeldinger etter besøk i hjem som er preget av rus. Hadde man visst skadevirkningene av alkohol og hva det koster samfunnet, ville det nok ikke blitt lovlig i dag. Men som politi må man jo forholde seg til at alkohol er lovlig og at narkotika ikke er lov.

— Når man får jobb i politiet blir man fort kjent med livets grusomheter. Politiet jobber mye med folk som har det virkelig tungt i livet. Livets skyggesider er en sentral del av arbeidshverdagen og som politi må man gi av seg selv, det er lett å føle at man ikke får gjort nok, forteller Høyekvam til Aksent.

Han har med seg betydelig erfaring inn i rollen som generalsekretær.

Med seks år i lensmannsetaten i Hå kommune, fem år under seksjon for organisert kriminalitet, deretter til Bryne, med fagansvar for Urogruppen – selve spydspissen innenfor narkotikaetterforskning på Jæren, har Høyekvam i en årrekke holdt oversikten over det nyeste innenfor narkotikafeltet. Et fag som har opptatt rogalendingen siden studietiden.

— Jeg ble medlem i NNPF (Norsk Narkotikapolitiforening), som det het den gang, tidlig på 2000-tallet, fordi foreningen tilbød det jeg hadde interesse for. Den gang pekte foreningen seg ut som en institusjon som kunne bistå med fordypning av faget, både i forhold til forebyggingsstrategier av narkotikabruk blant unge, men også organisert kriminalitet. Det var ikke så mange tilbud om kompetanseheving den gang. Bortsett fra etterutdanningen på Politi høyskolen.

Fra 2012 til 2018 satt han i sentralstyret i foreningen, hvorav det siste året som styreleder. Men så ble det travelt å kombinere med tvillinger på hjemmebane. Høyekvam trakk seg som styre-

leder. Å bruke tid med familien har høy prioritet. Når han skal koble av, er det sammen med barna og kona. Han bruker mye av fritiden på fritidsaktiviteter. Ikke bare med sine egne barn, men også andres.

— Jeg er fotballtrener for mine egne gutter på 9 og 13 år. For meg består dette av mye mer enn det fotballmessige. Det handler om å bygge samhold, bli sett og å ha det gøy sammen. Det er dette som er viktig, sier Høyekvam før han utdyper.

— Unge trenger gode forbilder og relasjoner. Unge trenger trygge ansvarlige voksne gjennom flere epoker av oppveksten. Det er i overgangen fra barneskolen til ungdomsskole, ikke minst ved overgangen fra ungdom til videregående, at det er viktig med påkoblede voksne, utdyper Høyekvam.

Han mener det handler om å være mer pålogget som forelder. Ta innover seg det barna driver med, samt ta deres relasjoner på alvor.

— Dette er viktig forebygging når det kommer til rus. Vi som foreldre er de suverent viktigste forebyggerne, og den rollen må vi være mer bevisste på, fremholder generalsekretæren.

Ungdommens virkelighetsflukt

I det siste har man kunnet lese artikler om at bruken av ulike rusmidler er mer normalisert blant de unge. Både politi og helsevesen uttrykker bekymring.

— Det er en utbredt politisk myte at

det mest brukte stoffet i Norge, cannabis, ikke er farlig eller skadelig. Skadene er av en annen type enn den som vanligvis fanges opp av den medisinske farlighetsgraden. Ungdom er i en fase hvor hjernen først er ferdig utviklet i midten av tyveårene og cannabis virker sterkest på unge mennesker. Det forandrer strukturen og funksjonen til viktige hjerneområder og en rekke forskningsstudier viser at hjerneområder, som er involvert i behandling av følelser og hukommelse, viser tegn til svekkelse etter bruk av cannabis. Brukerne presterer dårligere innen utdanning og tar dårligere veivalg på avgjørende punkter i livet.

– Det tar jeg alvorlig, sier han og utdyper.

– En virkelighetsflukt fra tenårings-tidens utfordringer kan gi livslange og betydelige utfordringer. Jeg mener derfor det var et naivt forslag i rusreformen å tro at ungdom, som er tidlig i sin ruskarriere, vil respondere adekvat på et frivillig hjelpetiltak.

Ungdom, som drives av spennings-søken eller flukt, med emosjonell hunger etter opplevelser og løsrivelse, har et naturlig overmot og tro på egne ferdigheter. Høyekvam har til gode å høre om tenåringer som mener at de har et rusproblem som de trenger hjelp til å håndtere.

Anklaget for å være aktivister i uniform

– Det startet egentlig for fullt i 2021, under Solbergregjeringen forslag til rusreform.

Som følge av NNFs rolle i debatten om rusreformen, fattet en rekke aktivister, samlet under emneknaggen #NarkoTwitter, interesse for foreningens

mangeårige arbeid innen det ruspolitiske feltet. Etter at privatpersoner gjennom innsynsbe-gjæringer snuste på økonomisk samrøre og eksempler på rolleblan- ding, begynte også de store mediene å skrive om saken.

—Jeg opplever kanskje at vi ble gjort til syndebygg for at regjeringen ikke fikk gjennom forslaget. Vi ble sett på som mer politisk aktive enn det vi egentlig var. Rusreformfor- slaget, som innebar avkriminalisering av alle typer narkotika til eget bruk for hele Norges befolkning, medførte imid- lertid at vi måtte engasjere oss politisk.

Videre er Høyekvam er skuffet over at Justis- og beredskapsdepartementet valgte å utlevere en liste til to journa- lister og to privatpersoner, med navn på 3000 politiansatte medlemmer av foreningen, som i 2020 hadde fått trukket medlemskontingenten fra lønna. Han oppgir at aktivistene på twitter gikk systematisk inn for å ødelegge trover- digheten til alle ansatte i politiet som hadde medlemskap. Lista brukes blant annet som oppslagsverk for kontroll av medlemskap når politiansatte uttaler seg til media om narkotika i rollen som politi.

Som følge av innsynsbegjæringer kom det reaksjoner på at Politidirekto- ratet fra 2001 til 2018 hadde gitt penger fra politiets driftsbudsjett som støtte til foreningens årlige utdanningskonfe- ranser. Det medførte at Politidirekto- ratet høsten 2021 ba alle politidistrikt og sårorgan i politiet om å stoppe utbeta- linger til frivillige organisasjoner.

Det ble hevdet at NNF lånte legitimitet fra poli- tiet. Det hele endte med en uavhengig gransking. Omlag et år senere konclu- derte utvalget med at skillet mellom rollen som politi og rollen som medlem i foreningen ikke hadde vært tydelig nok.

I løpet av kort tid etter at listesaken ble offentlig kjent hadde foreningen betydelig færre medlemmer.

– Jeg må jo si, av alt det som har blitt dratt frem i utvalgets rapport, at

foreningen vår har fått en betydelig stemme. Vi får i så måte skylden for å ha tatt et rom vi er tildelt, sier Høyekvam og utdyper.

– Jeg mener at politiet som etat må bære en del av skylden for at foreningen ble en så tung aktør og for at skillet mellom politi og medlem av foreningen ikke har vært avklart nok, eller i stor nok grad, sier Høyekvam.

– For oss handler det i ettertid om *hvordan* vi håndterer det vi kan ta selvkritikk på. Det er klart at vi har hatt hendelser som burde vært håndtert bedre, i løpet av foreningens 32 år gamle liv, sier Høyekvam. Når det er sagt er han ikke overrasket over at en forening, som står for en ansvarlig og restriktiv narkotikapolitikk, blir utsatt for massiv motstand fra de som ønsker en oppmyk- ning av narkotikalovgivning. Steile fronter er i så måte ganske naturlige.

I sosiale medier har foreningen og medlemmer kjent på den digitale gape- stokken.

Sterke liberaliseringskrefter

Høyekvam legger vekt på at alt foreningen sier, gjør og er – påvirker omdømmet deres. Men at de som kjenner foreningen, vet at det er bygget stein for stein over tid, basert på både erfaringer og kunnskap.

– Selv om det ble funnet feil, betyr ikke det at foreningen som helhet, med viten og vilje, har opptrådt spekulativt. Den innsatsen hver og en gjør som medlem handler mye om saken de på fritiden jobber for, i lys av sin kunnskap om narkotika, sier han.

NNF må «ri han av» som de sier nordpå. Men generalsekretæren er trygg på at medlemmene vet hva de står for.

– Vi kan være helt uenig i den oppfatningen noen har av oss, men det hjelper fint lite. Det handler om hvordan vi håndterer det som forårsaket et knekk og hva vi gjør etterpå for å bygge opp igjen tillit. Nå har vi tatt en del grep og så må fokus ligge på det vi er gode på og som vi har mye kunnskap om.

Han er mer kritisk til at det store flertallet i rus- debatten ikke er hørbare. De som lever helt vanlige liv og som er opptatt av at unge ikke roter seg inn i rusbruk.

– Vi som kan litt om helheten i rusproblemets årsaker og utslag på

samfunnet, ser at de som roper høyest og tar mest plass i debatten, kun represen- terer en liten prosent av helheten.

– Det kan være utfordrende for andre å bli en stemme, sier han og utdyper.

– Det er sterke liberaliseringskrefter i dette samfunnet. De oppleves mer utholdende i kommunikasjonen. For å få fokus på deres synspunkter tagges journalister og ulike mediehus, og de fotfølger motstemmer med aggressiv kommunikasjon, sier Høyekvam.

– De gir dessverre en ensidig vinkling av utfordringene i samfunnet og det er vanskelig for andre å nå frem med sine erfaringer hvis man ikke er liberal. Når det gjelder narkotika, er det absurd at politiet som etat, kun skal hånd- heve norske lover og regler, men utover dette ikke mene så mye. Da mister publikum et vesentlig bilde av helheten. Utviklingstrekk bør i størst mulig grad baseres på empiri, men den vil aldri kunne gi et oppdatert situasjonsbilde og må kunne suppleres med erfaringer fra de som står problemet nærmest.

– Vi er derfor avhengig av at andre yrkesgrupper forteller hva de opplever, eller at pårørende hever stemmen, legger han til.

Elefanten i rommet

I 2021 ga Riksadvokaten, i form av presiserende retningslinjer til poli- tiet, en avklaring rundt bruk av tvangs- midler i mindre alvorlige narkotikasaker.

Året etter avsa Høyesterett tre dommer i saker om rusavhengiges oppbevaring av narkotika til eget bruk som innebar en vesentlig endring i bruken av straffe- rettslige reaksjoner.

– Elefanten i rommet er det nye regimet som har fått store konsekvenser for hvordan politiet kan møte ungdom som ruser seg, sier Høyekvam.

I riksadvokatens skriv til politidistrik- tene presiserte han blant annet at poli- tiet, ved mistanke om bruk av narkotika ikke har anledning til å ransake mobil- telefon for å kartlegge omfanget av bruken, rusmiddeltesting for å bekrefte mistanke om bruk av narkotika alene, eller ransake brukeren med formål å avdekke en ukjent selger av stoffet.

Dette medførte at tolkninger som at «politiet har foretatt ulovlige ransaker i narkotikasaker i tiår» fikk fotfeste.

Riksadvokaten har selv vært stats- advokat siden 1995 og førstestatsadvokat siden 2010. Like fullt har det stilltiende blitt akseptert en påstått ulovlig praksis.

For de det gjelder er det alvorlig

Nylig innhentet NNF statistikk fra Poli- tidirektoratet.

– Det viser en dramatisk nedgang på opprettede straffesaker på mindre- årige under 18 år. I 2018 ble det opprettet 2488 anmeldelser for narkoti- kalovbrudd og i 2022 var tallet redusert til 972. Det innebærer at færre unges bruk, avdekkes av politiet og tilbys hjelp.

Det er viktig å gripe inn tidlig for å tilby hjelp og med disse lave tallene er det all grunn til å tro at flere unge går under radaren enn tidligere, påpeker Høye- kvam videre.

– Når politiet har ryddet og rensket i verkøykassa for rusrelatert arbeid, får det følger for det sosiale ungdomsar- beidet. Dessverre ble fokuset at «straff skader», fremfor at «rus skader».

Det er tverrpolitisk enighet om at ungdom som trøbler med rus, skal få helsehjelp. Men rusbruken har kommet langt før barnevernet kommer inn i bildet. Det er grunn til å tro at de unge som tidligere fikk tilgang til hjelpeap- paratet, gjennom påtaleunnløstelse med vilkår, ikke får det i dag. Når det er en klar nedgang i antall unge som følges opp av hjelpetjenestene, er det flere som har tatt til orde for at dette skyldes at politiet i mindre grad avdekker rusbruk blant unge enn tidligere.

– Det er ungdommene som betaler prisen dersom vi ikke klarer å komme inn med hjelp tidlig. Jeg undrer meg over hvor ille det må bli for at man skal rope varsko. Hvor høy prosentvis økning skal det være før samfunnet tar dette på alvor? Spør generalsekretæren.

– For de det gjelder, er dette alvorlig. Tross for dette er det flere som mener at disse historiene er overdrevet og gir et feil inntrykk. For de unge som lefler med rus, hjelper det det lite at dette ikke tas på største alvor, påpeker Høyekvam.

Han illustrerer i klartekst det han mener er dramatisk utvikling.

– Det er først og fremst dramatisk at det for noen er viktigst å nå frem med budskap som bagatelliserer narkotikabruk blant unge. Man er mest opptatt av å rive ned, samt bortforklare fakta. Man må gjerne si at det er uheldig å foku- sere på unges rusbruk – fordi det kan få en smitteeffekt der bruken kan norma- liseres. Men det endrer ikke det faktum at det er en statistisk signifikant økning i kokainbruk og de som bekymrer seg for dette har sin fulle rett til å uttrykke seg.

– Det er en form for likegyldighet i dette. Politikere, og meningmann, sier de bryr seg om ungdommen og at ingen ønsker at de skal trøble med rus. Samtidig er vi i ferd med å utvikle et likegyldighetssamfunn ovenfor denne gruppen.

– Det gjør meg tankefull, avrunder generalsekretæren.

Justisminister Emilie Mehl tar i mot Rolleforståelsesutvalgets rapport fra Anne-Mette Magnussen.

WHO JOBBER FOR REDUSERT ALKOHOLBRUK I HELE VERDEN

Verdens Helseorganisasjon (WHO) jobber stort sett som norske helsemyndigheter i kampen mot rusmidler.

AV SIDSEL SKOTLAND

– WHO globalt jobber med det totale skadetrykket i samfunnet. Og langt foran kampanjer og forsøk på holdningsendring, er de mest effektive virkemidlene økte priser, redusert tilgjengelighet, fravær av markedsføring, promillegrenser i trafikken og hyppige kontroller, samt tidlig intervensjon – altså å komme inn med hjelp før problemene har blitt for store, sier Dag Rekve. Rekve er seniorrådgiver i avdelingen for alkohol, narkotika og avhengighetsatferd i WHO globalt.

«Stop the start», bedre enn «start the stop»

I Aksent nr 2 og 3 i år har vi brukt en del spalteplass på Folkehelsemeldinga og om det er realistisk for Norge å nå WHO's (Verdens helseorganisasjons) globale mål om reduksjon i skadelig alkoholbruk med minst 10 prosent innen 2025 sammenlikna med 2010, og med 20 prosent innen 2030. Norge har slutta seg til disse måla og nedfelt dem både i Nasjonal alkoholstrategi og i Folkehelsemeldinga.

Men hvordan jobber WHO globalt med disse spørsmåla? Hvordan ser dette ut i verden for øvrig? Vi har tatt en prat med Dag Rekve, og han kan fortelle at WHO globalt jobber mye langs de samme linjene som Norge.

I fjor ble den globale alkoholhandlingsplanen («Global Alcohol Action Plan») for 2022 til 2030 vedtatt av alle de 194 medlemslandene i WHO. Den handler først og fremst om de fem punktene vi ramsa opp innledningsvis, og WHO globalt retter seg i størst grad inn mot på lavinntektsland når det gjelder bistand til utvikling av alkoholpolitikk. Dette er land enten der forbruket er høyt samtidig som det ikke finnes alkoholpolitiske tiltak, eller land som i liten grad ennå har integrert alkoholen i kulturen. I landa i den siste kate-

Dag Rekve var en av foredragsholderne under konferansen til Global Alcohol Policy Alliance i Cape Town. Foto: Øystein Bakke

gorien ønsker WHO å bygge en buffer – altså bidra til at alkoholkonsumet ikke øker med økonomisk vekst, generell liberalisering og bedre likestilling. «Stop the start» er bedre enn «start the stop», som Rekve formulerer det, og berømmer organisasjonen Forut for å gjøre en stor innsats i dette arbeidet (se faktaboks).

Safer – forebygging på lands egne premisser

Et av forebyggingsverktøya er programmet Safer – et initiativ leda

av WHO i samarbeid med andre FN organer og frivillige organisasjoner. Målet er å redusere dødsfall, sykdom og skader forårsaka av alkoholbruk ved å bruke effektive, evidensbaserte, kostnadseffektive intervensjoner. Initiativet jobber for tida i dybden med utvikling av alkoholpolitiske tiltak i Uganda og Nepal samt mer generelt med 20 lavinntektsland i Afrika og Asia, forteller Rekve. Safer er et program som skal styrke tiltak på landas egne premisser – altså sånn landa sjøl ønsker det, men innafor en evidensbasert ramme, og har helsedepartementene og sivilsamfunnet i landa som samarbeidspartnere.

– Spiller Norge noen rolle i dette arbeidet?

– Ja, absolutt! svarer Rekve. Norge

og Norden har lenge vært ei drivkraft i global alkoholpolitikk. Mange andre land støtter nå også opp om dette, men Norge er fortsatt et av de få landa som støtter økonomisk det globale alkoholarbeidet generelt og Safer spesielt, og som ser helse og utviklingspolitikk som nært sammenvevet og gjensidige forsterkende, forteller han.

Reduksjon i Sør-Europa

Når det gjelder Europa og realisme i å nå WHO-måla, er Rekve litt usikker. Totalt sett er det ei positiv utvikling. Under covidpandemien gikk totalforbruket av alkohol ned nesten overalt, men det øker igjen nå, så fortsetter det sånn tror han at det er mange land i Europa som ikke når måla.

Europa under ett går i positiv retning. Særlig i Spania, Italia og Frankrike har det vært ei positiv utvikling siden 2010. Og den yngre generasjonen i hele Europa ser nå ut til å være mer avholdende en de eldre generasjonene var på samme tidspunkt i livet.

Men landa går i ulik retning. Det samme skjer globalt. Alkohol er veldig integrert i mange samfunn. Før var det

vanlig, for eksempel i Frankrike og Italia, å lære barna å drikke vin ved å blande den ut med vann og ofte sukker. Vin, som er fermentert, var i tidligere tider tryggere enn vann, som ofte inneholdt mye bakterier.

Men nå er ikke lenger alkohol så integrert i Spania, Frankrike og Italia som det var for 40 år sia, og som mytene fortsatt forteller. Det moderne samfunnet med bilkjøring i stor trafikk, finmotoriske ferdigheter og annet presisjons- og konsentrasjonsarbeid i yrkeslivet, har bidratt til at folk i Sør-Europa ikke lenger drikker vin i lunsjen, forteller Revke. De drikker i det heletatt mindre vin.

Øking i nord

– Tall fra 2019 viser at italienerne faktisk drikker mindre alkohol enn finnene, svenskene og danskene, og bare litt mer enn nordmenn. Mens alkoholkonsumet går opp i Norge, går det ned i Frankrike, Italia og Spania.

– Dette viser også hvor viktig store kulturelle endringer kan være når selve ruseffekten av alkohol ikke er sentralt, eller er frikort for tullete adferd. Å tro at

SJUKDOMSBYRDEN SOM KONSEKVENSN AV ALKOHOL

Globalt kan mer enn 2,6 millioner dødsfall årlig tilskrives skadelig bruk av alkohol noe som utgjør 4,7 prosent av alle dødsfall. Det internasjonale sjukdomsbyrdeprosjektet Global Burden of Disease har estimert for alkoholrelatert død fordelt på sjukdomsgrupper med følgende fordeling:

- Ulykker 28,7 %
- Fordøysessjukdommer: 21,3 %
- Hjerte-/karsjukdommer: 19 %
- Infeksjonssjukdommer: 12,9 %
- Kreft: 12,6 %

Kilde: WHO/Nasjonal alkoholstrategi

vi kan endre en fyllekultur med vin-smakingskurs er ganske naivt. Vi må til roten av rotfylla først, og den trenger ikke flere motiv. Fylla har skylda, som overlege Fekjær i Blå Kors så underfundig formulert det for mer enn 40 år siden, sier Dag Rekve.

WHO ANBEFALER MERKING AV ALKOHOLHOLDIG DRIKK

– WHO anbefaler merking av alkoholholdig drikke for å øke bevisstheten og sikre at forbrukere tar informerte beslutninger, sier Dag Rekve.

AV SIDSEL SKOTLAND

I Aksent nr 3 kunne vi fortelle at EU jobber med advarselsmerking/helsemerking på alkohol. Det samme gjør Norge, men Øyvind Giæver i Helsedirektoratet mener at det ikke er verd å vente på EU for det. Det er Dag Rekve enig i.

– Til sjuende og sist er det opp til hvert enkelt land å bestemme om det vil implementere helseadvarsler og produktinformasjon på alkohol, eller vente på internasjonal lovgivning og veiledning. Men ett hvert tiltak må være i samsvar med eksisterende internasjonale handelsavtaler, sier Rekve som er seniorrådgiver i avdelingen for alkohol, narkotika og avhengighetsatferd i WHO globalt (Verdens handelsorganisasjon).

WHO globalts medlemsland har bedt sekretariatet om å lage en veileder om merking – en veileder som både

må ta for seg merking av innholdet i produktet og helserisikoen forbundet med drikking av alkohol.

Internasjonale avtaler kan begrense nytenking

Akkurat som på tobakksområdet, ser en nå at land som prøver å iverksette merking, som for eksempel Irland, blir utfordra på dette av andre land i WTO.

– For et par år sia hadde vi faktisk en situasjon der et land som ble utfordra på sin merking av tobakksvarer sjøl utfordra et annet land som ville iverksette merking av alkoholvarer. Et interessant poeng her er at internasjonale avtaler på helsemerking fort kan bli et tak og ikke et gulv for hva det enkelte land sjøl kan gjøre, og dermed forhindre progressive og helt nye tiltak på området.

Rekve understreker at effekten av helseadvarsler blir mye bedre når den blir forsterka av, og ikke erstatter, andre eksisterende effektive tiltak som reduserer alkoholforbruket og alkoholskade, som høy pris, lav tilgjengelighet og forbud eller strengt regulert markedsføring av alkohol.

Industrien er delt

– Hva slags rolle har alkoholindustrien i dette, og hvilke utfordringer skape den?

– Alkoholindustriens syn på alkoholmerking er ikke samstemt. Noen kjemper sterkt mot enhver regulering og vil at det skal være opp til det enkelte selskap eller sektor. Andre jobber for at informasjonen ikke skal bli gitt på etikettene, men gjennom QR-koder, apper eller nettsteder, mens andre igjen innser at alkoholholdige drikker ikke skal være forskjellige fra andre sektorer av mat- og drikkeindustrien, svarer Rekve, men påpeker at det er klare indikasjoner på at alkoholindustrien har spilt ei viktig rolle i å stoppe effektiv implementering av politikk på dette området både på nasjonalt og internasjonalt nivå.

Industrien er opptatt av å kunne formulere, eller i det minste være med på å påvirke formuleringa, av advarselsmerkinga og størrelsen på den. Det kan medføre at den blir mindre evidensbasert og mindre effektiv.

Men det at industrien sjøl er delt, åpner for allianser som kan gjøre vedtak enklere, påpeker Rekve.

UENIGHET OM BEGREPER I DEN GLOBALE ALKOHOLPOLITIKKEN

– Ordbruken på alkoholområde er politisk bestemt, ikke først og fremst faglig fundert, sier **Dag Rekve**.

TEKST OG FOTO: SIDSEL SKOTLAND

I Aksent nr. 2 fortalte Ingeborg Rossow, forsker ved Folkehelseinstituttet, at WHO Europa helt på tampen av 2022 vedtok å gå bort fra begrepet «skadelig alkoholforbruk» til kun å snakke om «alkoholforbruk» – med den erkjennelse at det er umulig å si hvor grensa mellom bruk og skadelig bruk går. WHO globalt derimot har ikke endra begrepsbruken, og vi lurar på hvorfor.

– Dette er det en ganske lang og omfattende historie bak, forteller Dag Rekve. Ordbruken er politisk bestemt, og kan kun endres ved politiske beslutninger, men den må sjølsagt være innafor ei vitenskapelig holdbar ramme. Historia om begrepene kan oppsummeres sånn:

Fra Norden til Europa og tilbake igjen

Norge og Norden var, på slutten av 70-tallet, sterke pådrivere for å få i gang en global prosess på alkoholområdet. Da var begrepsbruken reduksjon av «alkoholforbruk», ikke av «skadelig alkoholforbruk». I 1985 stoppa arbeidet opp, med jappetid og nyliberalisme som bremseklosser.

Og forbruket økte. Europaregionene, som har det høyeste alkoholforbruket og størst grad av alkoholskader, tok etter hvert ballen, under ledelse av Jo Asvall

fra Norge. Fortsatt var det «alkoholforbruket» som skulle reduseres.

I 2002 ble alkohol rangert som den 5. største årsaken til sjukdomsbyrden for ikke-smittsomme sjukdommer på verdensbasis, og det var klart at WHO måtte gjøre noe med dette globalt. Derfor grep Norden ballen igjen for å løfte arbeidet til et globalt plan, og helseforsamlinga vedtok i 2005 den første resolusjonen på alkoholområdet siden 1983.

Alkoholnæringa tar ordet

Åra hadde gått, alkoholnæringa hadde kommet i bedre posisjon, og for å få konsensus om begrepsbruken, måtte «forbruk» bli endra til «alkoholmisbruk» og «skadelig forbruk» for å få med hele Norden. Det var altså Norden som nå lanserte begrepet «skadelig forbruk».

Det var store diskusjoner rundt dette, forteller Rekve, og globalt endte de tilslutt på begrepet «harmfull use» – et politisk konsensusbegrep alle de 194 landa kunne enes om. «Harmfull» ble riktignok definert veldig vidt og omfatter i realiteten all alkoholbruk som kan assosieres med alkoholskader.

Begrepene som brukes er først og fremst politikk, ikke helse. Og hver gang det har vært forsøk på endring har det

blitt trøbbel. Men sånn Rekve ser det er det virkemidlene som er viktige, og de aller fleste virkemidlene er retta mot totalforbruket. Han ser ikke bort fra at begrepsbruken også globalt vil endres til bare «alkoholforbruk» særlig nå som Europa har gått tilbake til dette begrepet. Men dersom et land høyner alkoholskattene for å redusere skadene så er det kanskje ikke så viktig hva det kalles?

Litt sunt eller bare skadelig?

Rekve forteller videre at begrepskontroversene mye handler om at det fortsatt er uenighet om alkoholens helsebringende effekter, og om de eventuelle helsebringende effektene skal være med i regnestykket når det skal regnes ut hvor skadelig alkohol er. Nå blir de faktisk trukket i fra, og Rekve påpeker at det er en stor ubalanse i dette.

– Det er en veldig stor ubalanse når et barn som omkommer på grunn av en annen persons fyllekjøring utliknes i

– Jeg vil se den legen som anbefaler alkohol for helse nå, sier Dag Rekve.

TOBAKKSFOREBYGGING TRUMFER ALKOHOLFOREBYGGING

Det er 20 år sida Framework Convention on Tobacco Control ble vedtatt. Den har hatt stor betydning, men Dag Rekve mener at tida ikke er moden for en tilsvarende konvensjon for alkohol.

AV SIDSEL SKOTLAND

– Rammekonvensjonen på tobakksområdet, har hatt en betydelig innvirkning på folkehelsa ved å gi et globalt rammeverk for tobakskontroll. Den har motivert land til å forsterke eller vedta evidensbasert politikk, styrket nasjonal lovgivning, fremmet internasjonalt samarbeid og motvirket tobakksindustriens innflytelse. Traktaten er fortsatt et avgjørende verktøy for å bekjempe tobakksepidemien og forbedre folkehelsa over hele verden, sier Dag Rekve, seniorrådgiver i avdelingen for alkohol, narkotika og avhengighetsatferd i WHO globalt (Verdens handelsorganisasjon)

Han mener at det helt klart er et tilsvarende behov både nasjonalt og globalt for å iverksette flere og bedre virkemidler for å redusere alkoholforbruket og alkoholskadene, men har ikke trua på en konvensjon med det første.

– Å forhandle fram internasjonalt bindende instrumenter, som konvensjoner er, krever enorme ressurser over tid både fra oss i sekretariatet og fra medlemslanda. Min oppfatning er at alkoholspørsmålet for øyeblikket ikke er tilstrekkelig høyt nok prioritert verken i sekretariatet eller fra nok medlemsland til å sikre at det faktiske innholdet i en eventuell konvensjon blir sterkt nok til å effektivt bidra til å redusere alkoholskadene.

TOBAKKS-KONVENSJONEN:

Norge er, sammen med 181 andre land og EU, part i WHO tobakskonvensjon. Konvensjonen er en bindende internasjonal avtale vedtatt i 2003. De første åra ble det lagt hovedvekt på å utvikle retningslinjer for hvordan en skulle forstå og gjennomføre konvensjonen. Nå er oppmerksomheten retta mot gjennomføringa i de enkelte landa.
Kilde: Folkehelsemeldinga

DET SKAL EN LANDSBY TIL FOR Å OPPDRA ET BARN

På slutten av 90-tallet var Island blant landa i Europa med høyest antall ungdom som rusa seg. Så tok islendingene grep.

AV SIDSEL SKOTLAND

De gjorde ordtakene «Det skal en landsby til for å oppdra et barn» til sitt, og slo alle gode krefter sammen. Dermed ble «Islandsmodellen» skapt. Nå er Island blant landa i Europa med det laveste antall ungdom som ruser seg.

I Island begynte det på 90-tallet nærmest å bli oppfatta som normalt at unge i 15-16-årsalderen drakk alkohol og brukte cannabis, og når noe er normalisert blir det usynlig, sier Margret Lilja Gudmundsdottir. Men noen ungdomsundersøkelser fikk islendingene til å våkne. Dataene var illevarslende, og foreldre, skole, lokalmiljøer, organisasjoner, politikere og forskere begynte å lytte til ungdommene og sammen legge til rette for bedre oppvekstvilkår. Det hjalp. Nå er islandsk ungdom blant dem med det laveste alkohol og rusmiddelbruget i Europa, og «Islandsmodellen» er til inspirasjon for en hel verden – et systematisk rusmiddelforebyggende arbeidet med barn og unge som formelt har navnet «The Icelandic Prevention Model».

Ikke et prosjekt

I juni i år kom undervisningssjef (chief

knowledge officer) Margret Lilja Gudmundsdottir fra Planet youth til Actis' 20-årskonferanse. Der fortalte hun levende og engasjert om hvordan de hadde klart å snu skuta. For det har de gjort til gangs. I 1998 hadde 42 prosent av islandske 10 klassinger drukket seg fulle i løpet av siste måned, 27 prosent røyka daglig og 17 prosent hadde brukt cannabis en eller flere ganger. Det var også ei øking i vold og kriminalitet. Alarmen gikk for alvor, tiltak ble igangsatt, og i 2022 hadde bare 5 prosent drukket seg fulle, 1 prosent var dagligrøykere og 7 prosent hadde brukt cannabis. Det må legges til her at både alkoholforbruk og sigarettøyking blant ungdom i hele Europa har gått betydelig ned siden 90-tallet, men ikke i den grad som i Island.

Men islendingene hviler ikke på sine laurbær – for dette må vedlikeholdes.

– Islandsmodellen er ikke et prosjekt, understreker Margret. Det handla om å endre måten å tenke på, å begynne å handle annerledes, og å fortsette de gode strategiene. Det tar tid, og hvert land må finne sin form, sier hun.

Planet youth er det konsulentelskapet som står i spissen for dette forebyggingsarbeidet.

Data er ferskvare

Island er et lite land med ca 375 000 innbyggere hvorav ca 65 prosent bor i hovedstaden Reykjavik og omegn.

Hit strømmen ungdommene i helgene, og det var her det ble mest rusing. Etter de dystre ungdomsundersøkelsene ble omfattende intervensjoner satt i verk i alle sektorer i kommunen som jobba med barn og ungdom, og modellen har søkelys på barn og unges omgivelser og tiltak for å øke livskvaliteten deres, og å bygge en plattform der alkohol ikke er normen, forteller Margret videre. Underøkelsene viste nemlig klare ulikheter i livskvaliteten for ungdom som drakk alkohol, røyka og brukte andre rusmidler, og de som ikke brukte noe, og også klare indikasjoner på at det å ha venner som røyker, drikker alkohol og bruker hasj eller andre medikamenter, øker risikoen for bruk.

Ungdomsundersøkelsene og forskninga er helt sentral i modellen, og så fort dataene fra undersøkelsene er samla inn og analysert får alle tilgang til dem. – Data er som frisk frukt – de må brukes med én gang! sier hun. Alle involverte får altså en kontinuerlig tilbakemelding om hvordan ting utvikler seg. Det er ICSRA, The Icelandic Centre for Social Research and Analysis som står for undersøkelsene, som fra slutten av 90-tallet har blitt foretatt én gang i året. Forskningsinstitusjon har nær tilknytning til Reykjavik universitet.

Fem prinsipper

Islandsmodellen bygger på fem prinsipper:

- Styrking av det sosiale miljøet
- Å ta i bruk hele lokalsamfunnet – altså innsats på mange arenaer der ungdom er
- Styrking av lokal kunnskap og involvering av lokale aktører
- Involvere forskere, politikere, praktikere og innbyggerne generelt – på denne måten blir innsatsen mangfoldig og tverrfaglig
- Omfanget av løsningene må tilpasses omfanget av problemene, og det må erkjennes at behovet forlangsigthet kan være stort.

Det overordna målet er å redusere risikofaktorer for rusmiddelbruk gjennom å styrke beskyttelsesfaktorene. Da blir familie, venner, fritid og skole viktig.

Foreldre har ei nøkkelrolle

– Forebygging starter hjemme, og foreldre har ei nøkkelrolle. Og det må være et klart skille mellom voksne og barn, understreker Margret.

Foreldre ble hel fra starten oppfordra til å være mye sammen med barna sine, og det har gitt gode resultater: 9. og 10. klassinger er mye mer sammen med foreldra sine i hverdagen nå enn tidligere – fra 23 prosent i 1997 til 56 prosent i 2022. Foreldre ble også oppfordra til å bry seg mer – på en hyggelig måte, ikke som avhør. Hvor er du? Hvem er du sammen med? Når tenker du å komme hjem? – ting det er viktig for foreldre å vite, og egentlig viktig for ungdom at foreldra veit.

– Og ungene skal ikke være seint ute om kveldene. Innetider henger tett sammen med rusmiddelbruk, fortsetter Margret. Den erkjennelsen har resultert i et slags portforbud for de unge i Reykjavik. En lov sier at fra 1. september til 1. mai skal barn som er yngre enn 13 år være inne etter klokka 20.00. Barn fra 13 til 16 kan få være ute til klokka 22.00. Unntak fra regelen er når barn er i følge med voksne eller er på vei hjem fra en fritidsaktivitet. Fra 1. mai til 1. september må barn under 13 år komme seg hjem innen klokka 22, og 13-16 åringene får ikke være ute etter klokka 24.00.

Innbyggerne i Reykjavik får hvert år et påminningsbrev om innetidene fra bystyret og politiet. Foreldrene gjør også avtaler på foreldremøter felles håndhevinga av innetidene.

Videre er samarbeidet mellom skole og foreldre styrka gjennom lovpålagte

foreldreorganisasjoner ved hver skole, i tillegg til at det er skoleråd med foreldre-representanter.

I tillegg til «portforbudet» og lovpålagte foreldreorganisasjoner ble det også innført 18 års aldersgrense for kjøp av tobakk, 20 årsgrense for kjøp av alkohol og forbud mot all tobakks- og alkohol-reklame.

Fritidskort til alle unge

Det har også blitt satsa stort på å få flest mulig ungdommer engasjert i organiserte fritidsaktiviteter som ungdomsklubber, speider, musikk, drama og idrettslag – og alle skal med, uansett ferdighetsnivå. I den forbindelse ble det en storstilt utbygging av idretts- og aktivitets-sentre, haller, baner og anlegg. Og med dette har de også lyktes: Det har de siste åra vært ei stor øking i antall tenåringer som deltar i organiserte fritidsaktiviteter og særlig i idrett. I 1992 deltok 41 prosent av de unge mellom 14 og 15 år i en idrettsaktivitet minst en gang i uka. I 2012 hadde dette tallet økt til 60 prosent, og i 2022 var tallet 58 prosent. 41 prosent i denne aldersgruppa deltok i en eller annen idrettsaktivitet mer enn fire ganger i uka i 2022. Flere klubber henter barna med buss på skolen og kjører dem til treningen som starter rett etter skoleslutt kl. 14.30.

I Reykjavik får alle barn mellom 6 og 18 år et fritidskort til å dekke utgifter til deltakelse i lag og foreninger. Dermed blir deltakelse uavhengig av familiens økonomi. Mer enn 100 organisasjoner er knytta til ordninga: idrettslag, danseskoler, ungdomsorganisasjoner og musikkskoler. Så de fleste kan finne noe som passer akkurat for seg. Og så er det «Prevention day» i regi av Helsedepartementet – den årlige happeningen da tenåringenes stemmer når det gjelder forebygging skal høres særlig godt. 14 til 17 åringer gjør gruppearbeid på skolene der de skal drøfte ting som angår dem i hverdagen. Kjendiser er involvert og presidenten på Island, ordføreren i Reykjavik og andre kjente personer besøker utvalgte skoler.

Mange byer og land plukker biter fra Islandsmodellen. Men mye tyder på at det er summen av alle tiltaka som har gitt denne suksessen – at det helt sentrale er at alt virker sammen, og at alle ledd erkjenner at endring tar tid.

Margret Lilja Gudmundsdottir fra Planet Youth holdt innledning om Islandsmodellen under Actis' 20-årskonferanse.

DYBDAHL
BETONG- & RIVESERVICE AS

tannhelsehuset
haraldsgaten as

H.B.O NOVA PRINT

IOGT
Barnehagen
BARNEVINGSGATE 48 0311 HAUGESUND
TELF. 82 72 12 44 HÅLL: iogt@iogt.no
www.iogt.no

ÉN AV TRE DRIKKER ALKOHOL HVER UKE

Én tredjedel av oss har drukket alkohol minst én gang i uken det siste året, noe som er omtrent som i fjor.

FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ

Mens voksne og eldre drikker hyppigere enn de unge, drikker ungdommen mer når de først drikker.

Undersøkelsen om tobakk- og rusmiddelbruk (rusundersøkelsen) er gjennomført våren og høsten 2023 i samarbeid med Folkehelseinstituttet (FHI). Den viser at 34 prosent av den voksne befolkningen (16–79 år) har drukket alkohol minst én gang i uken siste 12 måneder. I fjor lå andelen på 36 prosent.

Menn drikker oftere enn kvinner

– Alkohol er det mest vanlige rusmiddelet i Norge. De fleste av oss har drukket alkohol i løpet av det siste året, men hvor ofte vi drikker varierer. Én av fire oppgir at de drikker månedlig, det er også én av fire som drikker sjeldnere enn månedlig. Mens 17 prosent ikke har drukket i det hele tatt det siste året, sier Elin Skretting Lunde, seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå.

Menn drikker både noe oftere og mer enn kvinner. Det er 39 prosent av mennene som har rapportert at de har drukket alkohol minst en gang i uken, mot 28 prosent av kvinnene. Her ser

vi en svak nedgang fra i fjor, hvor andelen lå på henholdsvis 42 og 29 prosent.

Omsetningstallene for alkohol viser en nedgang i alkoholsalget i 2022 og nedgangen ser ut til å fortsette også i 2023. Under pandemien økte salget av alkohol i Norge, blant annet pga. restriksjoner som påvirket mulighetene for turistimport og taxfreekjøp. Mens det rapporterte drikkemønsteret i befolkningen var stabilt og for enkelte grupper gikk det også ned.

Kjønnsforskjellen mellom menn og kvinner har vært ganske stabil over tid, men den var mindre enn vanlig i starten av pandemien (2020). I løpet av femårsperioden har andelen menn som drikker alkohol minst én gang i uken variert mellom 37 og 42 prosent, mens kvinnandelen har ligget mellom 28 og 31 prosent.

Det er en noe høyere andel som drikker ukentlig i landsdelen Oslo og Viken (40 prosent) og i Trøndelag (37 prosent), enn ellers i landet. Lavest er andelen i Agder/Sør-Østlandet og på Vestlandet med 28 prosent. Det er også en forskjell etter bostedsstrøk: andelen som drikker ukentlig i tettbygde strøk ligger på 35 prosent, mot 30 prosent blant bosatte i spredtbygde strøk.

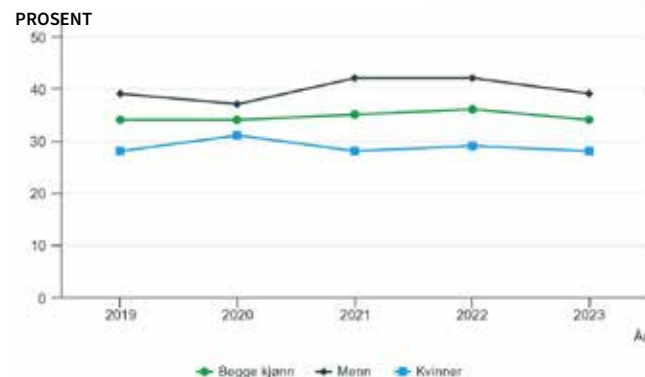
Flest unge som drikker mye

Mens det er ca. 40 prosent blant middelaldrende og eldre som drikker alkohol hver uke, gjelder dette 25

prosent av unge i alderen 16–24 år. Men de unge drikker til gjengjeld mer når de først drikker. Det er 11 prosent i aldersgruppen 16–24 år som ukentlig har drukket minst seks ved en og samme anledning det siste året, mens dette bare gjelder 3 prosent av voksne og eldre over 45 år (figur 2). Det er ikke mange som ukentlig drikker minst seks alkoholenheter ved samme anledning, 5 prosent av befolkningen. Og denne andelen har ligget stabilt mellom 4 og 6 prosent de siste årene. Det er omtrent en av ti som oppgir at de har drukket minst seks enheter månedlig, en av tre sier det er sjeldnere enn månedlig, mens halvparten¹ oppgir at de aldri drikker så mye.

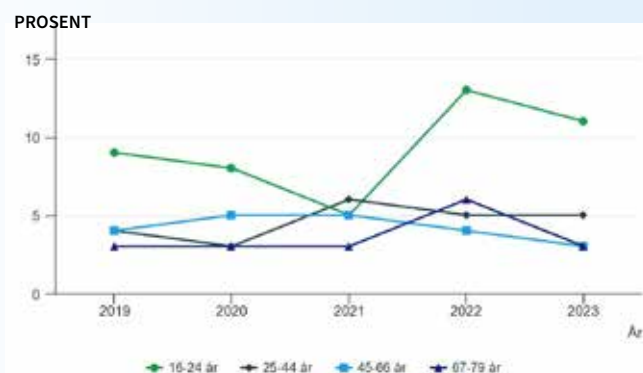
Ser vi på utviklingen de siste fem årene, ser vi også her noen mindre endringer som virker å være knyttet opp mot pandemien. I pandemiåret 2021 er det færre unge som har drukket mye regelmessig, 5 prosent, mens andelen økte til 13 prosent i 2022, hvor svært mange av koronatiltakene var fjernet. I 2023 ser vi at andelen unge som ukentlig har drukket minst seks enheter ved samme anledning, nærmer seg nivået før pandemien.

Figur 1: Andel av befolkningen som har drukket en gang i uken eller mer det siste året, etter kjønn. 2019–2023.

Kilde: Undersøkelsen om tobakk- og rusmiddelbruk, Statistisk sentralbyrå

Figur 2: Andel av befolkningen som ukentlig har drukket seks alkoholenheter eller mer ved en og samme anledning det siste året, etter aldersgrupper. 2019–2023.

Varaordfører på Karmøy, May Synnøve Rygh, åpnet de nye lokalene.

NYE LOKALER FOR UNG ARENA I KOPERVIK

Ung Arena utvider virksomheten, og hadde 6. desember høytidelig åpning av nye lokaler i Kopervik sentrum.

AV JAN TORE EVENSEN

De nye lokalene fører til at ungdommene som kommer til senteret får 120 kvadratmeter til å bevege seg på. Lokalet, som er i samme bygning, som de har holdt til i mange år var tidligere kafé for Kirkens Bymisjon, og dermed får det også fordelen av å ha inngang rett fra gaten. I lokalet står en ny sofa- og gaming-avdeling, spisestue og kjøkken. I tillegg kommer en stor terrasse. De siste månedene har håndverkerne stått på, fått på plass et nytt gulv, og gjort alt klart til invisielen.

Lavterskel

Ung Arena er et lavterskeltilbud til ungdommer som sliter på skolen eller ikke klarer å komme seg inn i arbeidslivet. Ungdommene er vanligvis rundt 15–25 år. IOGT har stått bak tiltaket siden 2007 slik at de er godt etablert i byen med gode kontakter. – Årlig har vi litt over 100 ungdommer som får hjelp, sier daglig leder Anne Therese Buer til Haugesunds Avis. – I høst har vi hatt et veldig trøkk. Vi nærmer oss at vi må sette folk på venteliste.

11 ansatte har hatt lenger eller kortere engasjement siden starten. Dagens stab består av leder Anne-Therese Buer, som

har vært med i 10 år, siden 2013, og ungdomsveilederne Øyvind Hetleflåt og Jenny Thorkildsen.

Ungdommene som kommer til senteret kan synes at livet kan være utfordrende og vanskelig av mange grunner, som utenforskap, mobbing, rus, angst, depresjon etc. Gjennom samtaler, aktiviteter og individuell oppfølging samt samarbeid med andre hjelpeinstanser, er målet å gi trygghet og tilhørighet og skape motivasjon og mestring for veien videre.

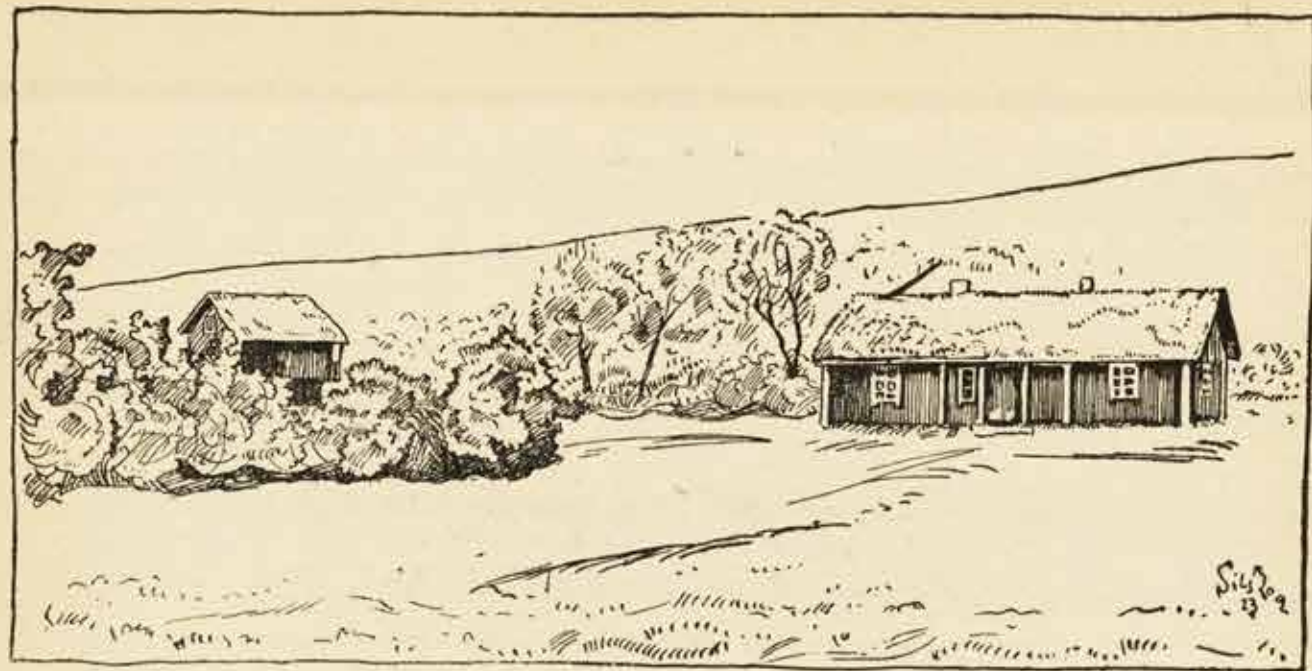
Flere av ungdommene har gått på Ung Arena over flere år, mens andre har hatt oppfølging over noen måneder. I samarbeid med de ulike instansene og ungdommene selv kartlegges behov og utfordringer, og sammen finner man egnede hjelpetiltak og aktiviteter for den enkelte.

Lokalene gir nye muligheter

Aktivitetene ungdommene får være med på kan være mange som klatring, minigolf, trening på treningssenter, bowling, ridegruppe, tegning og maling, foto, matlaging osv. Senteret har også egne kajaker, kanoer og SUP-brett. Senteret får tilskudd fra Karmøy kommune, men henter også inn midler fra lokalt næringsliv og foreninger på Karmøy.

De nye lokalene gir et spenn av nye muligheter, og både ansatte og ungdommer har gledet seg til å få det på plass. Varaordfører May Synnøve Rygh åpnet lokalet sammen med vel 25 ungdommer som var invitert til åpningen. Deretter ble det pepperkakebaking, juleverksted, gaming, brettspill og julekahoot.

Johan Falkbergets fædrenegård Rotrollen.

(Tegning av Nils Moa).

Svartfjeltrollet.

Eventyr av Johan Falkberget.

I Ol-Pålsatiden stod et eldhus opmed Svartbækken. I eldhuset holdt en bjørneskytter til. Og han hadde en søn som het Jorun. Moren stammet fra de underjordiske. Hun var mørkøgd og vildsint som slegten sin. Jorungutten fødtes julenatten. Og da ropte det nord i fjeldene: Huff no kom det en falin stakal.... Nytårsmorgen stak faren den vesle gutten sin ind i muddbarmen og rendte paa ski til kirke med ham. Bjørneskytteren rak saavidt gammelprovsten før han fik kappe og krage av sig. Gutten blev døpt i huj og al hast. Og klokkerne ringte sterkt og længe over ham.

Men netop som klokkeren foldet hænderne og sa amen! Ropte det nord i fjeldene: - Huff! No døpte dem`n!

Da bjørneskytteren utpaa kveldsiden kom heimatt med`n Litl-Jorun mumlet kjærringen:

*Du døpte`n for fort
sa det koste for stort,
men gjort e` gjort...*

Neste julekveld som bjørneskytteren stod ute paa

tunet i mørkningen og kløvet helgeveden fik han en ørefik saa han tumlet mod huggestabben.

*Ho-ho-ho-ho-ho-ho
No vart`n øren, Jo!*

lo det opmed Svartbækken.

Bjørneskytteren blev tomset efter den kvelden. Og siden svalt de stygt i bjørneskytterstuen.

I den tiden holdt det til et troll indi Svartfjeldet. Eit ubeist var det. Om nätterne kom det nedpaa gaardene og skamstjal. Hvorledes folk end bar sig ad saa berget de ikke sit. Ikke var det raadelig at legge sig ut med det heller. For det var baade stort og fælt.

Det kunde nok lægdskaalen`n Tandlaus-Mass fortælle om. Han saa det ene natten. - Det var enda Helgemessenatten. Tandlaus-Mass laa og kaldjespet og kunne ikke faa blund paa øinene sine. Som han laa slik hørte han likesom en stor gamp ralde utfor væggen. N` Mass stod op i bare skjorten og labbet bort til glaset for at se. Og det kan hælde han fik se..... Ja.... Bortved lemkloppen stod trollet med en diger staur i haanden.

Mass blev saa fælen at haaret reiste sig paa hodet hans. Og han gjorde et byks over gulvet og gjemte sig under skindfelden. Og saa ovetet`n Mass.

Bønderne klaget paa trollet for futen- Nu fik det være slut med trollskalet! Sa de og slog i bordet.

Jan det syntes futen ogssa. Og saa lot han provsten lyse fra kirkebakken at den som kunde raade bot pass Svartfjeldrollet skulde faa den gildeste gaard som fandtes i fogderiet.

Hver evige helgedag i samfulde tretten aar læste provsten op dette fra kirkebakken. Og det sa han, at med den lysningen slet han kjæften sin mer enn paa stolen.

Tiden den led. Og tiden den skred.

Ingen vaaget sig i kast med trollet. For det var heller ingen bent frem sak. Og skjød man mer end tre skud paa det, mante det skytteren i stok og sten.

«Ingen
vaaget sig
i kast med
trollet»

Jorun som nu var blit en stor gut, hade brændende lyst til at prøve sig. Han gik alle dage og glante mot bjørnebøssen som hang i renshornet over døren.

- Du skal agte dig for tremenningen din, sa moren.

- Du skal agte dig for mor din, sa bjørneskytteren sjøl.

Han sat og løsket huvforet sit.

Saa en torsdagskveld barte Jorun sig ikke lenger. Nu vilde han vise at han duget til noget. Han laddet bjørnebøssen og strøk op i Svartfjeldet. Trollet sat netop indi storstuguen og aat da Jorun kom. Det gnog paa en elgsdyrskank. Og Jorun brændte løs. Han skjød ind gjennom dørglotten saa tophuven føk av trollet.

- Je mener eldingen driver imot, mumlet det og saa storøgd mot døren. Det var jo klar himmel ogsaa.

Jorun laddet bøssen og skjød att. Denne gang traf han elgskjøtskanken som føk borti andre væggen.

- Set slikt! Satte trollet i.

- Og set slikt! Sa Jorun og skjød siste skud. Da stupte trollet stendau.

- Vart du daarlig no, Tor! Ropte det i Molingdalsfjeldene.

- `N Tor e dau, svarte det i Aaebergshøgden.

I det samme kom en trollkjærring ridende paa en sopline fremover Molingdalsviddene. Hun hujet og graserte som det værste uveir. Det var kjærringen aat Svartfjeldtrollet.

Jorun rendte tollekniven sin ind i bøssepipen og sigtet paa hende.

- Du fe ha go nat du aa da! sa han. Og med det samme smaldt det. Og kniven fór tvers gjennom hende.

Da hoppet hun ende op og stupte sig nedi en myr.

- No fekk du, Guri, lo det i Aarbergshøgden.

Jorun sat hele sit liv som en smaakonge i dalen. Svartfjeldtrollets lillefingernegl blev hugget av og kjørt frem paa skaresneføre.

Og det er endda at se som dørhelle paa Jorun-gaarden.

Hver jul i mange år ga IOGTs forlag, Globusforlaget, ut Solvending. I julenummeret for 100 år siden, julen 1923, hadde de fått lov til å offentliggjøre et nytt eventyr av forfatteren Johan Falkberget, som også var medlem i IOGT.

Mange ulike temaer ble diskutert under seminaret.

STORT ENGASJEMENT OG MANGE SPØRSMÅL

Det var mange temaer som kom opp under kick-offet for IOGTs fornyingsprosess.

AV JAN TORE EVENSEN

Hvordan skal vi få flere til å oppleve at våre aktiviteter er noe for flere? Hvordan bli bedre kjent? Hva kan vi tilby som medlemsfordeler? Hvilke muligheter gir ny teknologi for at flere medlemmer kan delta i demokratiet?

Litt over 50 IOGT-ere fra hele landet var samlet, noen med over 70 års medlemskap bak seg. Andre hadde blitt medlem for bare noen uker siden.

Finne gode spørsmål

Målet for dagen var ikke å finne alle svarene, men like mye å finne ut av hva slags spørsmål som vi bør stille fremover. Eivind Jahren fra Karmøy hadde styringen på møtet. Det vil si i en open space-modell så er det deltakerne selv som har styringen. De fire prinsippene som gjaldt for dagen, var

- Vi som er her, er de rette personene
- Det starter når tida er der
- Det som skjer er det som kunne skje
- Når energien er borte, er det over.

Dessuten var det en hovedregel: Bruk føttene. Etter at deltakerne først komme med forslag på temaer som skulle diskuteres i løpet av dagen, så gikk man

nemlig i grupper. I løpet av dagen ble det 21 av dem selv om ikke alle var like langvarige. Så gikk deltakerne fra gruppe til gruppe og diskuterte de mange temaene som kom opp.

Vedtatt på landsmøtet

Det var på landsmøtet i Bergen i sommer at det ble bestemt at IOGT skulle gjennomføre en grundig gjennomgang av seg selv for å kunne stå frem som en sterkere organisasjon i 2027. Da er det 150 år siden IOGT ble stiftet i Norge.

Struktur og demokrati

På kick-off-seminaret, som ble holdt i Tempelridderordenens lokaler i Oslo, var det stor engasjement. En gruppe tok for seg om IOGT trenger en flatere struktur. I dag er det mange ledd og mange verv som skal fylles. Folk vil ikke ha verv som forplikter, og færre ledd kan forenkle og minke belastningen på de frivillige. Det ble diskutert både å avskaffe regionene og å avskaffe områdene. Men spørsmålet da ble hvem som skal sende delegater til landsmøtet. Kanskje kom svaret i en annen gruppe som diskuterte demokratiet i organisasjonen. Kan alle medlemmer ha stemmerett på landsmøtet, og kunne landsmøtet arrangeres på helt andre måter enn i dag? Kanskje en blanding av å være tilstede fysisk og være tilstede digitalt. Det var enighet om at vi burde se

hvordan andre organisasjoner organiserer seg.

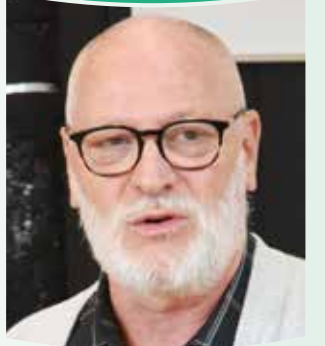
Hvordan engasjere flere?

Flere av gruppene diskuterte hvordan man kunne engasjere flere medlemmer og bygge opp lokale grupper. Mangfold var stikkord for en gruppe, som kunne handle både om etnisitet, klasse, alder og seksuell legning. Tenker vi for lite på dette i organisasjonen? Og hvor mange klarer å se seg selv i organisasjonen vår. Folk med ulike bakgrunner må sees på som en ressurs. En annen gruppe mente at en mer helhetlig tankegang rundt aktiviteter var veien å gå. Det burde være en felles rød tråd som ulike aktiviteter kan bygge på eller utvides til å oppfylle. Frisk-perspektivet – vær oppmerksom, vær aktiv, lær, knytt bånd og gi – kunne være et utgangspunkt for en slik tankegang.

Kunnskap og skoling, markedsføring, medlemspleie som turer, arbeid i sosiale medier og spørsmålet om vi burde spisse oss mer var også temaer som ble diskutert. I en gruppe som jobbet med medlemsfordeler ble ideen om at IOGT i større grad burde stå frem som en interesseorganisasjon for de som ikke ønsker å drikke alkohol, lansert.

Ballen ligger nå hos sentralstyret, som skal lage en tidsplan for prosessen. Det vil bli lagt stor vekt på å å nå ut til så mange i organisasjonen som mulig fremover.

IOGT-LEDEREN

Ørnulf Thorbjørnsen
Leder i IOGT Norge

I år kan vi ønske drøyt 400 nye medlemmer velkommen i IOGT. Mange synes IOGT gjør en viktig jobb i samfunnet og vil støtte saken med medlemskap. Noen vil være aktive og ta del i IOGTs mange aktiviteter.

Fremtiden er ikke som den en gang var

DE SISTE 15 ÅRENE er det vevet 7000 medlemmer, en fjerdedel er fortsatt medlem og utgjør i dag hoveddelen av medlemmene våre. Dette vitner om at de fleste medlemmene våre ikke har de samme sterke bånd til organisasjonens tradisjoner som de som har vært med noen tiår. De fleste er heller ikke medlem i en avdeling.

Landsmøtet i juni i år viste at medlemmene våre er åpne for nytenking og forandring som kan bidra til å utvikle og styrke IOGT. Landsmøtet vedtok også å iverksette et fornyingsarbeid.

IOGTs verdisyn og medlemskriterier er ikke oppe til diskusjon. Tiltakene som drivers av IOGT sentralt med ansatte ressurser fungerer godt og måloppnåelsen er bra. Men i likhet med alle andre organisasjoner opplever IOGT utfordringer når det gjelder lokal aktivitet. Organisasjonsstruktur og demokrati vil være en del av diskusjonen.

SELV OM FORSKNINGEN på alkohol og helse er entydig og de negative effektene i samfunnet er godt dokumentert, er det streke krefter som ønsker enda lettere tilgang og fri flyt av alkohol. Vi har i løpet av få år registrert at grenser er flyttet i narkotikapolitikken og at liberale krefter skyver på. Derfor er det viktig at IOGTs stemme i ruspolitikken blir tydeligere og sterkere.. Vi vet at mange er enige med oss, men hvordan skal vi få dem til å engasjere seg?

28. oktober samlet vi drøyt femti mennesker i alle aldre og med ulikt aktivitetsnivå i IOGT til en idé-dugnad som oppstart på fornyingsprosessen. Som Per Janssen uttrykte det: «Det er så fint å se så mange jeg ikke kjenner»

I MANGE TIMER BLE DET kastet fram ideer og diskutert forslag til ulike tiltak på så å si alle områder av IOGTs virksomhet. Samtalene var åpne og positive. I skrivende stund er ikke oppsummering av alle forslag og innspill ferdig, men deltakernes iver og atmosfæren i møtet lover godt.

I 2024 vil fornying og utvikling være sentralt og målet er å samle så mange som mulig til «Fornyingsseminar» i juni. Der vil vi diskutere videre og kanskje bli enige om forslag om fornying til landsmøtet i 2025.

Det finnes utvilsomt mange tanker og idéer rundt omkring i IOGT-Norge og alle skal få mulighet til å gi sine innspill i fornyingsprosessen. Mange er glade i IOGTs tradisjoner og historie, la oss hente inspirasjon der og ta godt vare på det beste.

Ønsker dere alle en god og fredelig jull!

Vennlig hilsen

Ørnulf Thorbjørnsen

Flere velger å ikke drikke alkohol i USA

En av tre amerikanere forsøker å redusere sin bruk av alkohol i 2023. Movendi International, hvor IOGT Norge er medlem, mener dette viser at holdningen til alkohol er i ferd med å endres. - Flere og flere blir trøtte av hvordan alkohol skal være en slik viktig del av alle sosiale arrangementer, sier organisasjonen i en kommentar. - «Sober Curious»-bevegelsen blir sterkere og flere er interessert i å redusere bruken eller slutte helt.

Sober Curious. «Sober Curious» er en term for de som aktivt ønsker å drikke mindre alkohol, eller slutte helt. Det er også en økende interesse i alkoholfrie mocktails. 39 prosent av amerikanere ønsker at det var flere alkoholfrie barer i deres område, og 45 % er interessert i å gå på en alkoholfri bar.

Normalt å ikke drikke alkohol. Tall viser at 62,3 prosent av amerikanere over 12 år drakk alkohol i 2021. 37,7 % holdt seg altså alkoholfrie hele året, et tall som er betydelig høyere enn i Norge. De som drikker mest er menn og i den hvite befolkningen i landet. I alle andre demografiske grupper så er det å ha vært alkoholfri den siste måneden mer normalt enn å ha brukt alkohol.

Påvirket negativt av andres drikking

Litt under halvparten av voksne i Australia opplevde opplevde skadevirkninger fra andres drikking i 2021, litt over en tredjedel svarte at dette hadde påvirket dem negativt.

Det er i en artikkel i tidsskriftet Addiction at en gruppe australske forskere peker på på hvilken måte alkohol bidrar på skade på andre enn den som bruker alkohol selv. Dette har vært et viktig argument for å ha en restriktiv politikk.

2474 voksne australiere var med på undersøkelsen, som ble gjennomført i 2021. 23,6 prosent svarte at de hadde blitt negativt påvirket av at en fremmed brukte alkohol, mens 21,3 prosent svarte at de var blitt negativt påvirket av at noen de kjente drakk. 34,3 prosent svarte at de var blitt negativt påvirket av begge grupper. Til sammen var det 48,1 av respondentene som sa de var blitt negativt påvirket av noens drikking.

Kvinner, barn og tyngre drikker stod i størst fare for å påvirkes. 7,5 prosent svarte at de var blitt alvorlig skadet av andres drikking.

KILDE

Høye priser gir fordeler

At høye alkoholavgifter er et svært effektive forebyggende tiltak er godt dokumentert. I en artikkel i tidsskriftet British medical journal går en gruppe forskere gjennom forskning både når det gjelder sammenhengen mellom pris og tobakk, alkohol og sukkerholdige drikkevarer.

Påvirker forbruket. Konklusjonen er at høye avgifter kan være svært effektive når det handler om å påvirke forbruket, og redusere helseskadene av slike produkter. Forskerne går også imot argumentasjonen fra industrien mot slike avgifter.

Forskningen viser, i motsetning til hva industrien hevder, at selv om skattlegging kan ha negative

finansielle konsekvenser for lavinntekts husholdninger vil fordelene på lang og mellomlang tid fra reduserte helsekostnader, bedre helse og velferd kompensere for slike konsekvenser. Skattlegging påvirker helle ikke negativt den totale økonomiske aktivitet eller sysselsetningen siden forbrukerne endrer sin etterspørsel til andre produkter som i sin tur gir en økt sysselsetning på sitt område.

Når det gjelder illegal handel av tobakk viser forskningen at slik handel ikke har økt globalt (heller det motsatte) på tross av økte tobakksavgifter. Smuglere som ønsker å maksimere profitt øker prisene på illegale sigaretter når produktene i det legale markedet blir dyrere.

Vold og traumer i barndommen øker faren for høyt alkoholbruk

Vi har ulik sårbarhet for å få alkoholproblemer, og en forskergruppe fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har nå sett på hva som kan være risikofaktorer for problematisk alkoholbruk.

Sammenheng med voldsopplevelser. Det de ønsket å se var om sammenhengen mellom voldsopplevelser i barndommen og alkoholbruk i voksen alder var påvirket av atferd og problemer i ungdomsårene. Det de fant var at det å være utsatt for vold i barndommen ga høyere alkoholbruk som ung voksen. Det å være vitne til eller direkte utsatt for fysisk vold i barndommen synes å være en særlig viktig risikofaktor for problematisk alkoholbruk i ung voksen alder.

Gir viktig innsikt. - Det å være utsatt i barndom er forbundet med økt risiko for alkoholproblemer, uavhengig av hvordan smerten kommer til uttrykk i ungdomsårene, sier forsker Helle Stangeland til forskning.no. - Denne forskningen gir viktig innsikt i hvordan barndomstraumer kan øke risiko for problematisk alkoholbruk blant unge mennesker. Resultatene tyder på at barn og unge – og særlig gutter – utsatt for vold kan utvikle atferdsvansker som setter dem i risiko for problematisk alkoholbruk mange år senere.

KILDE

KONTAKT IOGT:

Henvendelser vedrørende medlemskap, adresseendringer mv. sendes til adressen over, eller på telefon til 23 21 45 80.

